

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Šárka Šolcová

**Trestná činnost související se zneužíváním
návykových látek**

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Bc. Jiří Říha, Ph.D.

Katedra: Trestního práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 29. 1. 2021

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 142 252 znaků včetně mezer.

.....

Šárka Šolcová

V Praze dne 29. 1. 2021

Poděkování

Tímto děkuji JUDr. Bc. Jiří Říha, Ph.D. za odborné vedení této diplomové práce a své rodině a přátelům za jejich trpělivost a podporu.

V Praze dne 29. 1. 2021

Obsah

Úvod.....	1
1. Pojem návyková látka a další relevantní pojmy	4
1.1. Návyková látka.....	4
1.1.1. Alkohol.....	5
1.1.2. Omamné a psychotropní látky	8
1.1.3. Ostatní látky	9
1.2. Další relevantní pojmy	10
1.2.1. Prekurzor.....	10
1.2.2. Přípravek obsahující omamnou nebo psychotropní látku.....	11
1.2.3. Abúzus	11
1.2.4. Toxikomanie (drogová závislost).....	11
1.2.5. „Množství větší než malé“	13
2. Základní charakteristika omamných a psychotropních látek.....	16
2.1. Těkavé látky (inhalanty).....	16
2.2. Opioidy a opiáty	16
2.2.1. Morfin	18
2.2.2. Heroin.....	19
2.3. Halucinogeny.....	20
2.3.1. LSD	21
2.3.2. Psilocybin.....	22
2.4. Stimulanty	23
2.4.1. Kokain.....	24
2.4.2. Metamfetamin	25
2.5. Kanabinoidy	26
2.6. Tlumivé látky	28
3. Právní úprava trestné činnosti související se zneužíváním návykových látek	30
3.1. Mezinárodní souvislosti jako východiska českého přístupu k zneužívání OPL	30
3.1.1. Mezinárodní úmluvy	31
3.2. Současná právní úprava.....	33
3.2.1. Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník ve znění pozdějších právních předpisů	33
3.2.2. Zákon č. 167/1998 Sb. o návykových látkách a o změně některých dalších zákonů	35
3.2.3. Zákon č. 65/2017 Sb., ochraně zdraví před škodlivými účinky návykových látek, ve znění pozdějších předpisů	36
3.2.4. Zákon č. 272/2013 Sb., o prekursorech drog	36
3.2.5. Související právní předpisy	37

4. Trestná činnost související se zneužíváním návykových látek.....	39
4.1. Konceptuální model evropského monitorovacího střediska pro drogy a drogovou závislost.....	43
4.2. Psychofarmakologicky podmíněná trestná činnost	44
4.2.1. Stanovisko trestního kolegia Nejvyššího soud sp. zn. Tpjn 300/2020.....	49
4.2.2. Trestná činnost páchaná na toxikomanech.....	50
4.3. Ekonomicky motivovaná trestná činnost.....	51
4.4. Systémová trestná činnost	55
4.5. Trestná činnost porušující drogové zákony	56
Závěr.....	63
Seznam zkratk	66
Abstrakt	77
Abstract	78

Úvod

Zneužívání návykových látek je komplexní a provázaný sociálně patologický jev s globálním přesahem. Negativní důsledky s ním spojené se promítají do různých sfér života člověka a zároveň ohrožují společnost jako takovou, a to zejména díky rozvratu společenských hodnot, ke kterému návykové látky značně přispívají. Závislost na návykových látkách a jejich zneužívání lze považovat za významný kriminogenní faktor, který je častou příčinou dopravních nehod, domácího násilí, snížené sebekontroly, zvýšené agresivity a dalších jednání s kriminalitou korelujících. Tento protisociální jev řadíme mezi jeden z nejzávažnějších problémů novodobé společnosti, zejména s ohledem na to, že jeho vliv dopadá na rozličné věkové i sociální skupiny, napříč celosvětovou populací.

Tématem této diplomové práce je trestná činnost související se zneužíváním návykových látek. Trestná činnost, související s výrobou, distribucí a užíváním NL, zahrnuje široké spektrum protiprávních jednání, a to od bagatelních deliktů, které hraničí s přestupky až po různé aktivity organizovaného zločinu na mezinárodní úrovni. Zcela objektivně proto není možné obsáhnout podrobnou analýzu veškeré trestné činnosti související se zneužíváním NL. Většina odborných prací zpracovaných na obdobné téma se zaměřuje převážně na trestnou činnost spočívající v porušování trestněprávních norem, kde je návyková látka přímo znakem skutkové podstaty, tedy tzv. primární drogovou kriminalitou. Na tuto problematiku však není možné nahlížet jen optikou „drogových“ paragrafů trestního zákoníku, jež tvoří přibližně 15 % z celkově registrované kriminality, nýbrž je zapotřebí rozšířit údaje o protiprávních jednáních souvisejících se zneužíváním návykových látek i jiným způsobem, což významně přispěje k adekvátnějšímu přehledu o rozsahu a struktuře problematiky, kterou zneužívání návykových látek představuje a zároveň i k jejímu efektivnějšímu a komplexnějšímu řešení.

Autorka předkládané diplomové práce se rozhodla nenásledovat předchozí přístupy k tomuto tématu a v práci se tak nezabývá rozborem jednotlivých skutkových podstat trestných činů vypočtených systematicky v trestním zákoníku, nýbrž se rozhodla téma uchopit komplexněji.

Autorka si v práci klade za cíl, po obecném představení problematiky, především identifikaci a kvantifikaci trestné činnosti spojené se zneužíváním NL, doplněné o statistiky, které demonstrují podíl této trestné činnosti na celkové kriminalitě.

Práce je systematizována do čtyř částí. V úvodní kapitole je zapotřebí, aby vlastnímu pojednání týkající se trestné činnosti související se zneužíváním NL předcházel výklad pojmů s tímto jevem souvisejících. V této části se tak nachází definice pojmu návyková látka, alkohol, omamná a psychotropní látka, ostatní látky, prekurzor, přípravek obsahující omamnou nebo psychotropní látku, abúzus a toxikomanie.

V návaznosti na výklad základních pojmů je věnována samostatná kapitola základní charakteristice omamných a psychotropních látek. Každá z těchto látek ovlivňuje psychiku a psychomotoriku jednotlivce rozdílně, a to v závislosti na odlišných účincích jednotlivých látek, i osobě konzumenta. Autorka v rámci kapitoly využívá dělení dle Mezinárodní klasifikace nemocí a přidružených zdravotních problémů, konkrétně umístěných pod kódy F10 – F19 „Poruchy duševní a poruchy chování způsobené užíváním psychoaktivních látek“.

Třetí kapitola pojednává o základních pramenech právní úpravy návykových látek, jež jsou v jejím rámci rozděleny na prameny mezinárodní a vnitrostátní. Do první části jsou zařazeny Mezinárodní protidrogové Úmluvy OSN, jakožto stěžejní pramen práva z hlediska mezinárodních milníků protidrogové politiky. Druhá část je poté věnována současné vnitrostátní úpravě, zejména trestnímu zákoníku, zákonu o návykových látkách, zákonu o prekurzorech drog a dalším.

Meritem práce je závěrečná čtvrtá kapitola shrnující identifikaci a kvantifikaci trestné činnosti související se zneužíváním návykových látek z hlediska jejího rozsahu a struktury. V rámci této kapitoly je pracováno zejména se statistikami z roku 2018. Klasifikačním hlediskem bylo zvoleno dělení dle EMCCDA, které v evropském měřítku představuje metodologii, vycházející z různých teoretických modelů, která umožňuje hodnocení rozsahu, vzorců a trendů trestné činnosti souvisejících s drogami.

Vedle trestné činnosti spočívající v porušování drogové legislativy si práce, v rámci této poslední kapitoly, klade za cíl zabývat se problematikou zbývající trestné činnosti související se zneužíváním návykových látek, zejména tedy trestnou činností pod vlivem návykových látek,

trestnou činností páchanou na toxikomanech a opatřovací trestnou činností. Související systémová trestná činnost je vzhledem k nedostatku dat a studií a zároveň vzhledem ke komplikovanosti tohoto jevu v práci zmiňována jen okrajově.

Při psaní této diplomové práce je využita zejména metoda analýzy a syntézy literatury a dostupných statistik. Kromě odborné kriminologické, trestněprávní a adiktologické literatury je pracováno s kvantitativními daty ze standardního monitorování z výročních zpráv o stavu ve věcech drog, které zpracovává Národní monitorovací středisko pro drogy a drogové závislosti, výročních zpráv Národní protidrogové centrály, statistických ročenek Ministerstva spravedlnosti a statistik Policejního prezidia Policie ČR. Jejich výčet je uveden v seznamu použité literatury. Vzhledem k tomu, že výroční zprávy Národní protidrogové centrály vyhodnocují data za předcházející roční období, je většina obsažených údajů vztažena k roku 2018 a 2019.

1. Pojem návyková látka a další relevantní pojmy

K problematice trestné činnosti související se zneužíváním NL se váže široké spektrum pojmů, které považují za nezbytné hned na úvod vymezit. Jedná se zejména o pojem návyková látka a terminologii s ní související.

1.1. Návyková látka

Vymezení pojmu návyková látka je v českém právním řádu obsaženo hned v několika právních předpisech. TrZ definuje návykovou látku v ustanovení §130: „*Návykovou látkou se rozumí alkohol, omamné látky, psychotropní látky a ostatní látky schopné nepříznivě ovlivnit psychiku člověka nebo jeho ovládací a rozpoznávací schopnosti nebo sociální chování.*“¹ Zvolená koncepce vymezení pojmu NL tvoří demonstrativní výčet látek bez ohledu na právní režim, který se na ně vztahuje. Seznam těchto látek lze nalézt v **nařízení vlády č. 463/2013 Sb., o seznámech návykových látek**. O tento seznam svoji definici opírá i **zákon č. 167/1998 Sb., zákon o návykových látkách a o změně některých dalších zákonů**, který v § 2 písm. a) říká, že návykovou látkou se rozumí „*omamné látky a psychotropní látky uvedené v přílohách č. 1 až 7 nařízení vlády o seznamu návykových látek.*“² Nejširší definici pojmu návyková látka pak přináší **zákon č. 65/2017 Sb., o ochraně zdraví před škodlivými účinky návykových látek, ve znění pozdějších předpisů**, který pod tento pojem podřazuje „*alkohol, tabák, omamné a psychotropní látky a jiné látky s psychoaktivními účinky, jejichž užívání může vést nebo se podílet na vzniku a rozvoji duševních poruch a poruch chování.*“³

Existuje mnoho kritérií, podle kterých lze návykové látky kategorizovat. Jako příklad je možné uvést dělení dle Jurákové⁴ kategorizované dle následujících kritérií:

„a) podle původu drogy na přírodní a syntetické

b) podle jejich skupenství na pevné, kapalné a plynné

¹ § 130 zák. č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

² § 2 písm. a zák. č. 167/1998 Sb., zákon o návykových látkách a o změně některých dalších zákonů

³ § 2 písm. a zák. č. 65/2017 Sb., o ochraně zdraví před škodlivými účinky návykových látek, ve znění pozdějších předpisů

⁴ JURÁKOVÁ, Iveta. *Trestněprávní postih toxikomanů*. Brno: Masarykova univerzita, 1999. ISBN 80-210-2234-5. s. 12.

c) podle postoje společnosti na drogy společensky tolerované (legální) a společensky netolerované (nelegální)

d) podle míry rizika a nebezpečnosti na měkké drogy a tvrdé drogy

e) nejčastější dělení na alkohol, těkavé látky, tlumivé látky, opiáty, halucinogeny, stimulační drogy (stimulancia) a kanabinoidy.“

1.1.1. Alkohol

Konzumace alkoholu je součástí naší kultury již od počátků lidské historie. Etymologické kořeny výrazu „alkohol“ nalezneme v arabském světě. Název pochází ze slova „*al-ghul*“, který původně znamenal „jemná substance“, časem se tento pojem stal označením pro nápoje s obsahem alkoholu.⁵ Z hlediska legální definice alkoholu je možné využít § 2 písm. f) zákona č. 65/2017 Sb., o ochraně zdraví před škodlivými účinky návykových látek, ve znění pozdějších předpisů, který říká, že „*alkoholickým nápojem rozumíme nápoj obsahující více než 0,5 objemových ethanolu.*“⁶ Alkohol se spolu s tabákem řadí mezi nejčastěji užívané návykové látky v ČR. Podle údajů poskytovaných Českým statistickým úřadem o spotřebě alkoholu a lihovin byla v roce 2019 průměrná konzumace alkoholu na jednoho člověka 173,4 litru.⁷

Alkohol řadíme mezi legální návykové látky⁸, jež jsou dnešní společností v převážné míře akceptovány. To souvisí i s nastavením konzumní společnosti, která je neustále systematicky přesvědčována, především ze strany masmédií, že alkohol je ideální komoditou pro uvolnění stresu a napětí, a která přináší úlevu od starostí běžného života. Alkohol tak získal sociální funkci a jeho konzumace je spojena jak s většinou významných životních událostí, tak i s každodenním životem.

Vedle společenského efektu je však třeba zohlednit i negativní důsledky spojené s jeho požíváním, které převažují. Mezi tyto řadíme zejména alkoholovou intoxikaci, která může způsobovat otravu alkoholem, popř. i smrt a dále chronické užívání alkoholu, jež může vyvolat

⁵ ŠAMÁNEK, Milan a URBANOVÁ, Zuzana. *Vino na zdraví*. 1. vydání. Praha: Agentura Lucie, 2010. ISBN 97880-87138-17-5. s. 169.

⁶ § 2 písm. f) zák. č. 65/2017 Sb., o ochraně zdraví před škodlivými účinky návykových látek, ve znění pozdějších předpisů.

⁷ ČSÚ. *Spotřeba alkoholických nápojů na 1 obyvatele v České republice* [online]. Praha: Český statistický úřad, 2020 [cit.17-10-2020]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/graf-spotreba-alkoholickych-napoju-na-1-obyvatele-v-ceske-republice>

⁸ Nelze hovořit o absolutní legálnosti, jelikož legálnost alkoholu je podmíněna věkem 18 let.

závislost, nebo širokou škálu fyzických i psychických onemocnění. V české společnosti se projevuje poměrně vysoká tolerance vůči alkoholu a jeho samotná konzumace není považována za delikventní jednání. Problém nastává až ve chvíli, kdy u jedince dojde ke ztrátě schopnosti pít alkoholu regulovat a kontrolovat, následkem čehož se tato osoba stane pro společnost nežádoucí a opovržením hodná. Závislý člověk je poté negativně sociálně stigmatizován, jelikož nadále nesplňuje požadavky, představy a očekávání společnosti.

Pro účely deskripce negativních následků užívání alkoholu využijí dělení na:

1. důsledky okamžité, tedy tzv. akutní intoxikace
2. důsledky chronického užívání

1.1.1.1. Akutní intoxikace alkoholem

Působení alkoholu je u každého jednotlivce odlišné a je závislé na mnoha faktorech, jimiž jsou např. tělesná konstituce, předchozí zkušenosti s užíváním, způsob života, klimatické podmínky, nedostatek nebo přebytek žaludečních šťáv, druh nápoje apod. I z tohoto důvodu není snadné generalizovat okamžité účinky alkoholu. Můžeme však konstatovat, že mezi obvyklé důsledky konzumace alkoholu řadíme snížení rozpoznávací a ovládací schopnosti člověka, zhoršení koncentrace, prodloužení reakční doby, odstranění zábran, zvýšení hovornosti, snížení sebekritičnosti, potlačení schopnosti odhadnout rizika, dále můžeme pozorovat zvýšenou agresivitu a jiné projevy negativních rysů osobnosti.⁹

V rámci akutní alkoholové intoxikace jsou rozeznávána čtyři stadia:

1. *excitační lehká opilost* (odpovídá hladině cca 0,5-1,0 promile, doprovázena příznaky jako rozjařenost, lehké poruchy koordinace, uvolnění a euforie)
2. *hypnotické stadium* (odpovídá hladině cca 1,0-2,0 promile, nastává útlum, výrazné poruchy koordinace, vrávorání, prodloužení reakcí, časté jsou nadávky a agresivita)
3. *narkotické bezvědomí* (odpovídá hladině cca 2,0-3,0 promile, nastává vrávorání, zmatenost, obtíže s dechem)

⁹ ŠTABLOVÁ, Renata a BREJCHA, Břetislav. *Návykové látky a současnost*. Praha: Vydavatelství PA ČR, 2006. ISBN 80-7251-224-2. s. 87.

4. *asfyktické bezvědomí* (odpovídá hladině cca 3,5- 5,0 promile, typická je areflexie, bezvědomí až koma, poruchy oběhového systému).¹⁰

1.1.1.2. Chronické užívání alkoholu

Výzkumy potvrzují, že dlouhodobé nadužívání alkoholu má negativní následky spočívající v organickém nebo funkčním poškození či v rozvoji závislosti na alkoholu jako NL.¹¹ Abúzus alkoholu může zapříčinit např. cirhózu jater, kardiovaskulární onemocnění nebo poškození centrální nervové soustavy¹² a s ní související poruchy. Nadto může přispět i k duševním poruchám a poruchám chování vyvolaných nadužíváním alkoholu, jako jsou patologická opilost¹³, syndrom závislosti a odvykací syndrom. Vede k rozvoji alkoholové demence a jiných kognitivních poruch, psychotickým poruchám (alkoholické psychózy)¹⁴, poruchám nálad apod. Poruchy vyvolané nadměrným užíváním alkoholu jsou v rámci klasifikace podle MKN-10¹⁵ uvedeny v oddílu F10.

Nelze s přesností určit, jaké konkrétní množství je zapotřebí k určitému poškození, jelikož se jedná o hodnotu individuální a závislou na mnoha faktorech, jako jsou rodové dispozice, celkový fyzický a psychický stav, vrozené vady, citlivost jednotlivých orgánů apod.

Výše zmíněné důsledky abúzu alkoholu jasně nasvědčují, že alkohol lze vnímat jako rizikový faktor, který vyvolává, podporuje a motivuje trestnou činnost. Je patrné, že zde existuje oboustranný vztah mezi abúzem alkoholu a kriminální činností.¹⁶

¹⁰ KALINA, Kamil. *Základy klinické adiktologie*. Praha: Grada, 2008. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-1411-0. s. 133.

¹¹ ŠTABLOVÁ, Renata a BREJCHA, Břetislav. *Návykové látky a současnost*. Praha: Vydavatelství PA ČR, 2006. ISBN 80-7251-224-2. s. 90.

¹² Pomocí počítačové tomografie a magnetické rezonance se podařilo opakovaně prokázat, že osoby závislé a alkoholici mají nejvíce postiženou a zmenšenou čelní oblast mozku.

¹³ Dochází ke kvalitativnímu poruše vědomí až k mráкотnému stavu. Zpravidla náhlá reakce, ke které může dojít i při malé dávce alkoholu. Často spojeno s agresivitou a násilnickými sklony, halucinacemi.

¹⁴ K akutním alkoholickým psychózám patří např. alkoholická halucinóza (připomíná schizofrenii, časté halucinace), alkoholická paranoidní psychóza (porucha vnímání a myšlení), delirium tremens (časté při odvykání, třes, halucinace, úzkosti), korsakova psychóza a alkoholická demence.

¹⁵ Publikace Světové zdravotnické organizace, která kodifikuje systém označování a klasifikace lidských onemocnění, poruch, zdravotních problémů a dalších příznaků, situací či okolností.

¹⁶ NOVOTNÝ, Oto a ZAPLETAL, Josef. *Kriminologie*. Praha: Eurolex Bohemia, 2001. ISBN 80-86432-08-4. s.359.

1.1.2. Omamné a psychotropní látky

Omamnými a psychotropními látkami rozumíme látky uvedené v přílohách **nařízení vlády č. 463/2013 Sb., o seznamech návykových látek**. Tyto seznamy obsahují látky kontrolované mezinárodními úmluvami a další látky, které podléhají kontrole z důvodu rozsahu jejich zneužívání, anebo proto, že bezprostředně, nebo nepřímo ohrožují zdraví.¹⁷ Konkrétně omamné látky jsou uvedeny v přílohách č. 1 až 3 a psychotropní látky v přílohách č. 4 až 7 tohoto nařízení.

„**Omamné látky** jsou takové látky, u nichž je nebezpečí chorobného návyku a vzniku psychických změn.“¹⁸ Zpravidla mají inhibiční a analgetické účinky a mohou navozovat poruchy vědomí.¹⁹ Jedná se např. o opiáty a opioidy, kokain, hašiš. Pojem omamná látka byl přijat **Jednotnou úmluvou o omamných látkách z roku 1961**, která je mezinárodněprávním rámcem pro úpravu NL. Látky jsou zde členěny do 4 seznamů, které definují přes 100 omamných látek a jejich sloučenin.

„**Psychotropní látky** jsou látky ovlivňující psychiku člověka.“²⁰ Řadíme mezi ně benzodiazepiny, halucinogeny (psylobicin, LSD), deriváty amfetaminů a další.²¹ Tyto látky byly zařazeny mezi substance vymezené od roku 1971 **Úmluvou OSN o psychotropních látkách**.²²

V souvislosti s právním vymezením pojmů omamné a psychotropní látky považují za problematické zařazení jednotlivých látek do přílohy nařízení vlády jakožto předpisu nižší právní síly. Absence zákonné definice omamných a psychotropních látek je dle mého názoru v rozporu s trestněprávní zásadou zákonnosti, na níž je třeba bezpodmínečně trvat jak v legislativě, tak i při samotné aplikaci práva. Ze zásady *nullum crimen sine lege scripta* vyplývá, že za prameny trestní odpovědnosti nelze považovat podzákonné právní předpisy, neboť pojmové znaky trestného činu musí být vždy stanoveny formou zákona. Ve spojitosti s tím vyvstává otázka, zda tuto zásadu neporušují tzv. blanketní skutkové podstaty, které odkazují

¹⁷ viz zák. č. 167/1998 Sb., zákon o návykových látkách a o změně některých dalších zákonů

¹⁸ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2012. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-428-5. s. 1379–1380.

¹⁹ KALINA, Kamil. *Mezioborový glosář pojmů z oblasti drog a drogových závislostí*. Praha: FILIA NOVA, 2001. ISBN 80-238-8014-4. s. 73.

²⁰ ŠÁMAL, 2012, op. cit., s. 1379–1380.

²¹ PROKEŠ, Jaroslav. *Základy toxikologie: Obecná toxikologie a ekotoxikologie*. Praha: Galén, 2005. ISBN 80-7262-301-X. s. 181.

²² KALINA, 2001. op. cit., s. 90.

na prameny s nižší právní silou nežli zákon. Ústavní soud ve svém **nálezu ze dne 23. 7. 2013 (Pl. ÚS 13/12)**²³ zrušil ustanovení § 289 odst. 2 TrZ „*Vláda nařízením stanoví, co se považuje za jedy ve smyslu § 283, 284 a 286 a jaké je množství větší než malé u omamných látek, psychotropních látek, přípravků je obsahujících a jedů.*“²⁴ Zákon v tomto případě odkazoval s vymezením pojmu jed na nařízení vlády, jakožto podzákonný právní předpis, čímž odporoval výše zmíněné zásadě *nullum crimen sine lege scripta*.²⁵ Všechny pojmové znaky trestného činu, které vymezují hranice trestní odpovědnosti, musí být vyjádřeny buď přímo v TrZ, nebo v jiném zákoně.

Základní právní rámec dle § 289 odst. 1 TrZ pro vydefinování OPL pro účely TrZ a následné určení trestní odpovědnosti představuje z. č. 167/1998 Sb., o návykových látkách. Ten však v § 2 odkazuje na přílohy podzákonného právního předpisu, konkrétně přílohy nařízení vlády č. 463/2013 Sb., o seznamech návykových látek. Z hlediska pojmového znaku trestného činu lze pojem jed a omamná a psychotropní látka považovat za obdobné. Z toho důvodu lze předpokládat, že v případě podnětu k přezkoumání ústavnosti vymezení pojmu OPL pro trestněprávní účely, Ústavní soud rovněž shledá vymezení OPL pro účely stanovení podmínek trestní odpovědnosti prostřednictvím výčtu v nařízení vlády jako neústavní, a to z důvodu porušení výše zmíněné zásady zákonnosti.

Možné řešení by představovalo vymezení všeobecných parametrů charakterizující OPL v zákoně o návykových látkách a stanovení procesních postupů, které následně budou sloužit jako určitý klíč k zařazování látek do přílohy nařízení vlády, jež by nadále obsahovala demonstrativní výčet OPL.²⁶

1.1.3. Ostatní látky

Vedle alkoholu, omamných a psychotropních látek lze za návykové látky považovat také ostatní běžně dostupné a používané látky, které jsou způsobitelné negativně ovlivnit psychiku člověka

²³ Nález Ústavního soudu byl publikován ve Sbírce zákonů ČR dne 23. srpna 2013 pod č. 259/2013 Sb.

²⁴ § 289 odst. 2, zák. č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, zrušen nálezem Ústavního soudu se sp. zn. Pl. ÚS 13/12 ze dne 23.7.2013.

²⁵ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 6. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2017. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-236-3. s. 30.

²⁶ MRAVČÍK, Viktor, GROHMANNOVÁ, Kateřina, ŠTEFUNKOVÁ, Michaela, BĚLÁČKOVÁ, Vendula a ZÁBRANSKÝ, Tomáš. Omamné a psychotropní látky jsou když... – návrh legislativní definice omamných a psychotropních látek v ČR. *Trestněprávní revue*. 2016(5), 111–116. ISSN 1213-5313, s. 115.

nebo jeho ovládací či rozpoznávací schopnosti, popřípadě jeho sociální chování. Do této skupiny lze zařadit látky používané v průmyslové výrobě, zdravotnictví, nebo v domácnostech, příkladem můžeme uvést různé čisticí prostředky, barvy a ředidla, náplně do hasicích přístrojů nebo tzv. rajský plyn^{27, 28}. Nejvyšší soud za návykovou látku rovněž označil Salvinorin A, látku obsaženou v šalvěji divotvorné, kdy konstatoval, že při splnění dalších podmínek se jejím prodejem může pachatel dopustit trestného činu šíření toxikomanie podle § 287 TrZ.²⁹

1.2. Další relevantní pojmy

V rámci předkládané diplomové práce a jejího zaměření nelze považovat za dostatečné pouze vydefinování pojmu NL, ačkoliv se jedná jednoznačně o pojem stěžejní. Pro přehlednost a pochopení následujícího výkladu považuji za nezbytné objasnit i další relevantní pojmy související s předkládanou problematikou.

1.2.1. Prekurzor

Zákon č. 167/1998 Sb., o návykových látkách³⁰ a zákon č. 272/2013 Sb. o prekursorech drog³¹ odkazují s definicí prekursoru na **Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 273/2004 ze dne 11. února 2004 o prekursorech drog**. Dle čl. 2 písm. a) tohoto nařízení se za prekursory považují všechny látky, které jsou uvedeny v příloze I citovaného nařízení včetně směsí a přírodních produktů, jež tyto látky obsahují. Z výše zmíněného ustanovení lze dále dovodit, že se jedná i o látky obsažené v léčivých a farmaceutických přípravcích, směsích, přírodních produktech a jiných přípravcích, za podmínky, že jsou v nich uvedené látky obsaženy tak, že je lze snadno použít nebo extrahovat lehce dostupnými nebo hospodárnými prostředky.³² K výkladu této definice Nejvyšší soud judikoval³³ následující: „*Extrakcí snadno dostupnými*

²⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 29. června 2005 sp. zn. 3 Tdo 705/2005.

²⁸ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2012. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-428-5. s. 1379-1380.

²⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 29. dubna 2009 sp. zn. 3 Tdo 392/2009.

³⁰ Konkrétně § 1 odst. 1 písm. b) zák. č. 167/1998 Sb., zákon o návykových látkách a o změně některých dalších zákonů.

³¹ Konkrétně § 1 zák. č. 272/2013 Sb., zákon o prekursorech drog.

³² § 2 písm. a) Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 273/2004 ze dne 11. února 2004 o prekursorech drog.

³³ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 9. listopadu 2011 sp. zn. 8 Tdo 1363/2011.

prostředky ve smyslu této definice prekursoru se rozumí např. rozpuštění ve vodě nebo v jiném roztoku, zahřátí nad otevřeným ohněm nebo jiným tepelným zdrojem za použití zcela běžných nástrojů, náčiní či hospodářských zařízení apod. Může tedy jít o běžné úkony jednotlivce či skupiny osob v rámci individuální nebo manufakturní výroby, při nichž dojde k vyloučení nebo jinému oddělení prekursoru, aniž by k tomu bylo nutno použít složitých chemických, laboratorních nebo obdobných náročných postupů.“ Jedná se o látky, které jsou výchozí surovinou při výrobním procesu OPL.³⁴ Za prekursor se považuje například efedrin pro výrobu metamfetaminu, nebo ergometrin pro výrobu LSD.

1.2.2. Přípravek obsahující omamnou nebo psychotropní látku

Přípravkem obsahující OPL se rozumí roztok nebo směs v jakémkoli fyzikálním stavu obsahující NL nebo NL a uvedenou látku kategorie 1 (látky obsažené v příloze nařízení Rady (ES) č. 111/2005 v kategorii 1 nebo léčivý přípravek podle zákona o léčivech obsahující uvedenou látku kategorie 1.³⁵

1.2.3. Abúzus

Původ pojmu abúzus se dovozuje z latinského slova *abusus* znamenající zneužívání. Používá se zejména pro označení zneužívání NL, a to v souvislosti s a) užíváním v nadměrném množství, b) pravidelným, opakujícím se užíváním nebo c) s maladaptivním užíváním (v průběhu těhotenství, mladiství uživatelé, při výkonu práce apod.).³⁶

1.2.4. Toxikomanie (drogová závislost)

Toxikomanie neboli drogová závislost, kterou se podle definice WHO rozumí opakované užívání psychoaktivních látek, nebo látek v míře, kdy je uživatel (označovaný jako závislý) periodicky nebo chronicky intoxikovaný, má nutkání k užití dané psychoaktivní látky, činí mu velké obtíže

³⁴ CHMELÍK, Jan a kolektiv. *Drogová kriminalita*. Praha: Policie ČR, Úřad vyšetřování pro ČR, 1999. Ministerstvo vnitra ČR-odbor personální práce a vzdělávání. s. 6.

³⁵ § 2, písm. b) zákona č. 167/1998 Sb., o návykových látkách ve znění pozdějších předpisů.

³⁶ NOŽINA, Miroslav. *Svět drog v Čechách*. Praha: KLP-Koniasch Latin Press, 1997. ISBN 80-85917-36-X. s. 13-14.

dobrovolně upustit nebo omezit její užívání a je odhodlán si danou psychoaktivní látku opatřit téměř jakýmkoli způsobem.³⁷ „*O závislosti můžeme bezpochyby hovořit jako o onemocnění. Důkazem přijetí tohoto tzv. medicínského modelu závislosti bylo zařazení závislosti na alkoholu a na tzv. jiných návykových látkách do Mezinárodního klasifikačního seznamu onemocnění.*“³⁸

Ten zařazuje závislosti na NL do kategorie Duševní a behaviorální poruchy vyvolané zneužíváním psychoaktivních látek. Jednotlivé poruchy jsou pak rozděleny do kategorií F11-F19 (F11 poruchy vyvolané užíváním opioidů, F12 poruchy vyvolané užíváním kanabinoidů až po poruchy F19, které vyvolává užití několika drog či jiných substancí).³⁹

Mezi typické projevy závislosti dle Kaliny, kdy pro diagnózu závislosti je zapotřebí přítomnosti minimálně tří z uvedených kritérií řadíme:

- „*silné přání užít drogu, nutková potřeba*
- *porušené ovládání při jejím užívání, ztráta volní kontroly*
- *přetrvávající užívání i přes škodlivé následky, neschopnost odpoutat se navzdory tělesným i duševním komplikacím*
- *priorizace drogy před všemi ostatními aktivitami a závazky, převažující orientace na životní styl s drogou, její shánění a zotavování se z jejího účinku*
- *zvýšená/snížená tolerance*
- *odvykací stav při nedostatku či vysazení drogy.*⁴⁰

Fyzická závislost (somatická, tělesná) je stav chronické otravy organismu, který vzniká na základě dlouhodobého a pravidelného užívání psychoaktivních látek. Spočívá v postupné adaptaci organismu na užívanou látku na základě jejího začlenění do metabolické výměny.

³⁷ WHO. *Lexicon of Alcohol and Drug Terms* [online]. Ženeva: World Health Organization, 2019 [cit. 1. 12. 2019]. Dostupné z: https://www.who.int/substance_abuse/terminology/who_lexicon/en/
„*Repeated use of a psychoactive substance or substances, to the extent that the user (referred to as an addict) is periodically or chronically intoxicated, shows a compulsion to take the preferred substance (or substances), has great difficulty in voluntarily ceasing or modifying substance use, and exhibits determination to obtain psychoactive substances by almost any means.*“

³⁸ PRESL, Jiří. *Drogová závislost: může být ohroženo i vaše dítě?*. 2. rozšíření vydání. Praha: Maxdorf, 1995. Medica. ISBN 80-85800-25-X. s. 11.

³⁹ Mezinárodní statistická klasifikace nemocí a přidružených zdravotních problémů. *Uzis.cz* [online]. Praha: Ústav zdravotnických informací a statistiky ČR, 10. 3. 2020 [cit. 2020-03-15]. Dostupné z: <https://old.uzis.cz/cz/mkn/index.html>

⁴⁰ KALINA, Kamil. *Mezioborový glosář pojmů z oblasti drog a drogových závislostí*. Praha: FILIA NOVA, 2001. ISBN 80-238-8014-4. s. 117.

Dojde-li následně k vysazení, popř. snížení množství užívané látky, začnou se dostavovat abstinenci příznaky.⁴¹ Ne všechny NL mají potenciál k rozvoji fyzické závislosti. (viz kapitola 2)

Psychická závislost je duševní stav jedince, který jej nutí k opakovanému užívání psychoaktivních látek. Je spojený se silnou touhou po pocitech a prožitcích, jež jsou užíváním těchto látek vyvolávány. V případě abstinence dochází jak k psychickým poruchám, tak i somatickým příznakům.⁴²

Drogovou závislost podle charakteru závislosti na látce klasifikuje Komise znalců WHO následovně:

- „alkoholovo-barbiturátový typ (*etanol, barbituráty*);
- *amfetaminový typ (amfetamin, metamfetamin, MDMA – extáze)*;
- *halucinogenní typ (LSD, halucinogenní houby a rostliny)*;
- *hašišový typ (marihuana, hašiš)*;
- *opiátový typ (opium, morfium, dolzin, kodein, heroin)*;
- *inhalační typ (toluen, chlorované uhlovodíky, rajský plyn)*;
- *khatový typ (kata)*;
- *kokainový typ (kokain, crack)*⁴³

1.2.5. „Množství větší než malé“

Pro dovození odpovědnosti za konkrétní protiprávní jednání je obvykle rozhodné množství NL s tímto činem související. Pojem „množství větší než malé“ užívaný v souvislosti s drogovou kriminalitou vyjadřuje kvantitativní určení návykových látek, které již člověk nemůže přechovávat či pěstovat, aniž by naplnil skutkovou podstatu některého z trestných činů tohoto

⁴¹ NOVOTNÝ, Otto, ZAPLETAL, Josef a kolektiv. *Kriminologie*. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2008. ISBN 978-80-7353-376-8, s. 428.

⁴² NOVOTNÝ, ZAPLETAL a kolektiv. 2008. op.cit., s. 428.

⁴³ TRÁVNÍČKOVÁ, Iveta a ZEMAN, Pavel. *Kriminální kariéra pachatelů drogové kriminality*. 1. vydání. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010. ISBN 978-80-7338-101-1. s. 10.

druhu. Slouží tak jako prostředek rozlišení mezi spáchaním přestupku a spáchaním trestného činu. S pojmem množství větší než malé se setkáme u skutkových podstat trestných činů dle § 28 odst. 2 písm. d, § 284 a § 285 TrZ.

Před 1. lednem 2010 byl výklad tohoto kvalifikačního kritéria ponechán soudní praxi. Tento pak probíhal za pomoci pokynů obecné povahy nejvyšší státní zástupkyně⁴⁴, které obsahovaly tabulky hodnot většího než malého množství u NL, které byly v ČR užívány nejčastěji. Tyto pokyny však nebyly závaznými a vedle nich se přihlíželo i k individuálním účinkům jednotlivých látek, ke konkrétním okolnostem případu a osobě uživatele. Z tohoto důvodu však v praxi docházelo k nejednotnému výkladu.⁴⁵

Od nabytí účinnosti nového trestního zákoníku, tedy od 1. 1. 2010 bylo toto množství stanoveno obecně závazným právním předpisem, konkrétně nařízením vlády č. 467/2009 Sb., a to na základě zmocňovacího ustanovení § 289 odst. 2 TrZ. Tato vyhláška ve svém znění definovala nejen jedy, ale zároveň také množství větší než malé pro všechny omamné látky, psychotropní látky, přípravky je obsahující a jedy, které bylo u konkrétní látky stanoveno tabulkou, která tvořila přílohu výše zmíněného nařízení. U jedů bylo toto množství určeno obecně jako: „*takové množství jedu, které na základě současných vědeckých poznatků může po jednorázovém nebo naopak opakovaném podání způsobit poškození zdraví*“.

Pro tuto oblast klíčovým se pak stal náleží Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 13/12, ze dne 23. 7. 2013, s účinností od 23. 8. 2013, kterým Ústavní soud zrušil část ust. § 289 odst. 2 TrZ, konkrétně část „*a jaké je množství větší než malé u omamných látek, psychotropních látek, přípravků je obsahujících a jedů*“, a zároveň vyslovil neplatnost ust. § 2 a příloha č. 2 nařízení vlády č. 467/2009 Sb. Uznal tak, že není možné, aby TrZ zmocňoval vládu k určení meze trestnosti podzákonou normou, jelikož k tomuto jsou oprávněny pouze soudy na základě dělby moci.

⁴⁴ viz zejm. pokyny obecné povahy nejvyššího státního zástupce (nejvyšší státní zástupkyně) č. 6/2000, č. 2/2006 a č. 1/2008 a závazné pokyny policejního prezidenta č. 39/1998, č. 64/2001, č. 102/2003 a č. 86/2006

⁴⁵ VICHEREK, Roman. *Množství větší než malé, aneb kolik je možné držet omamných a psychotropních látek* [online]. Epravo.cz, 21. července 2014 [cit. 30. 10.2020]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/mnozstvi-vetsi-nez-male-aneb-kolik-je-mozne-drzet-omamnych-a-psychotropnich-latek-pro-vlastni-potrebu-94705.html>.

Ústavní soud tak rozhodl na návrh Okresního soudu v Liberci ze dne 24. 4. 2012, kterým namítal rozpor ust. § 289 odst. 2 TrZ s čl. 39 Listiny základních práv a svobod: „*Jen zákon stanoví, které jednání je trestným činem a jaký trest, jakož i jaké jiné újmy na právech nebo majetku, lze za jeho spáchání uložit.*“ Okresní soud v Liberci zastával názor, že ustanovení § 289 odst. 2 TrZ zmocňuje vládu jako orgán výkonné moci k určení meze trestnosti podzákonnou normou. Namítal, že normou nižší právní síly, než je zákon, nelze stanovit mez, která zakládá trestnost činu, a to s ohledem na zásadu nullum crimen sine lege, která je vyjádřena v čl. 39 LZPS.⁴⁶

Následkem zrušení předmětných ustanovení došlo opětovně k interpretačním nejasnostem ohledně posuzování pojmu množství větší než malé. Potřebu vymezení tohoto pojmu, zejména s ohledem na jednotnost rozhodování a s tím související právní jistotu, reflektovalo trestní kolegium Nejvyššího soudu, a to ve stanovisku sp. zn. Tpjn 301/2013, ze dne 13. 3. 2014⁴⁷. Stanovilo, že za množství větší než malé je třeba obecně považovat takové množství přechovávané omamné nebo psychotropní látky nebo jedu, které vícenásobně, podle ohrožení vyplývajícího pro život a zdraví lidí ze škodlivosti jednotlivých látek, převyšuje běžnou dávku obvyklého konzumenta. Nejvyšší soud zároveň u vybraných OPL uvedl, v rámci tabulek obsažených příloze stanoviska, orientační hodnoty, určující množství větší než malé u těchto látek. Tyto hodnoty byly stanoveny na základě dosavadní soudní praxe, a to zejména na základě rozhodnutí nižších soudů.⁴⁸

⁴⁶ Nález Ústavního soudu byl publikován ve Sbírce zákonů ČR dne 23. srpna 2013 pod č. 259/2013 Sb.

⁴⁷ Nejvyšší soud. *Stanovisko Nejvyššího soudu k výkladu pojmu „množství větší než malé“ u omamných a psychotropních látek a přípravků je obsahujících a jedů (§ 283, § 284, § 285 tr. zákoníku)*. tisková zpráva z 9. 4. 2014 [online]. Nejvyšší soud 2014.[cit. 25. 11. 2020]. Dostupné z: https://www.nsoud.cz/Judikatura/ns_web.nsf/web/Proverejnostamedia~TiskovezpravyNejvyssihosoudu~Stanovisko_Nejvyssihosoudu_k_vykkladu_pojmu_mnozstvi_vetsi_nez_male_u_omamnych_a_psychotropnich_latek_a_pripavku_je_obsahujících_a_jedu__283__284__285_tr_zakoniku__~?openDocument&lng=CZ

⁴⁸ ZEMAN, Petr, ROUBALOVÁ, Michaela a TRÁVNÍČKOVÁ, Ivana. *Drogová kriminalita a trestní zákoník*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2015. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 978-80-7338-151-6. s. 36.

2. Základní charakteristika omamných a psychotropních látek

Za účelem komplexnějšího rozboru problematiky trestné činnosti pod vlivem návykových látek považují za vhodné popsat jednotlivé účinky OPL na jedince, a to jak z hlediska krátkodobého, tak i chronického užívání.

2.1. Těkavé látky (inhalanty)

Těkavé látky neboli inhalanty jsou chemické látky, které jsou zpravidla běžně dostupnou komoditou pro průmyslové či lékařské účely. V podstatě se jedná o organická rozpouštědla (toluen), ředidla, lepidla, laky, barvy, čisticí prostředky, benzín, aceton apod. Z těch, které mají lékařské využití, je pak možné jmenovat např. éter nebo bronchodilatátory. Zejména jejich snadná dostupnost na legálním trhu, z důvodu průmyslového využití je spolu s nepředvídatelným dávkováním velmi riziková. Nejčastěji jsou tyto látky vdechovány nosem přímo z nádob nebo s pomocí napuštěné tkaniny, kdy si narkomani často vypomáhají k vyššímu účinku přetažením igelitového pytlíku, nebo jiné okolní vzduch izolující věci (např. peřina) přes hlavu.⁴⁹

Účinky intoxikace nastávají zpravidla okamžitě. Látky navozují stav euforie s častým útlumem a halucinacemi. Jedinec je pobledlý, duchem nepřítomný, má zarudlé oči a rozšířené zornice. Často se objevuje ztráta rovnováhy, závratě, problémy s artikulací či bezdůvodný smích, díky čemuž mohou projevy intoxikovaného připomínat spíše opilého člověka.

Dlouhodobé užívání je spojeno s mnoha zdravotními riziky. Mezi tyto řadíme zejména nevratné poškození centrálního nervového systému, které se může projevovat zhoršením paměti, poruchami chování, snížením inteligence, agresivitou, emoční labilitou a celkovou degradací osobnosti. Látky mají vysoký závislostní potenciál pro rozvoj psychické závislosti.⁵⁰

2.2. Opioidy a opiáty

Tato skupina návykových látek má svůj původ v opiu, jež se získává ze zaschlé šťávy z nezralých makovic máku setého, která je původně bílá a následně na vzduchu hnědne

⁴⁹ NOŽINA, Miroslav. *Svět drog v Čechách*. Praha: KLP-Koniasch Latin Press, 1997. ISBN 80-85917-36-X. s. 42.

⁵⁰ ŠEJVL, Jaroslav. *Těkavé látky - Účinky, užívání a uživatelé* [online]. Praha: Centrum adiktologie [cit.17-8-2019]. Dostupné z: <https://www.adiktologie.cz/file/427/tekave-latky-ucinky-uzivani-a-uzivatele.pdf>

a houstne. Označení této skupiny se zrodilo z řeckého slova *ωπιον* opion, které znamená maková šťáva.⁵¹ Opium řadíme mezi nejstarší známé drogy vůbec a bylo užíváno již Sumery, Egypťany, Peršany, Číňany či Hindy.⁵² Ve svém díle se o opiu zmiňuje i Homér a antičtí lékaři jako Hippokratés, nebo Gallenos, ti popisují užití opia jako léku na nespavost, proti bolesti, proti hadímu uštknutí, astmatu a mnoha dalším nemocím.⁵³

Surové opium obsahuje alkaloidy, z nichž esenciální význam má morfin, vedle něj pak obsahuje i další psychotropní alkaloidy, kterými jsou např. kodein, papaverin, laudanin, narkotin, narcein. Nezastupitelné využití opiátů nalezneme v medicíně, zejména jako léků na tlumení bolesti a tišení kašle. Označení opiáty se vztahuje na přírodní (kodein) i syntetické (heroin) deriváty, které jsou svou stavbou podobné morfiu.⁵⁴ Za typické představitele lze považovat opium, heroin, braun, morfin, buprenorfin či metadon. Působí na centrální nervovou soustavu prostřednictvím opioidních receptorů. To má za následek navození pocitu euforie, klidu, ospalosti až otupělosti, útlumu dýchání. Z dalších negativních účinků je to zejména sucho v ústech, svědění, závratě, nevolnost, pocení, halucinace, apatie, snížení ostrosti vidění a další následky související především s působením na nervovou soustavu. Vedle výše uvedených příznaků akutní intoxikace rozeznáváme také vedlejší periferní efekty chronického užívání opiátů, pro něž je charakteristická celková ztráta a degradace osobnosti, která se projevuje zejména leností, ztrátou vůle, depresiemi, apatií, častou podvýživou nebo neochotou pracovat. Dochází k rozvoji tzv. somatické závislosti, která se vyznačuje zvýšenou tolerancí, což způsobuje potřebu vyšších dávek. Tento abúzus je často doprovázen infekcemi, které souvisí se sníženou imunitou a injekční aplikací drog.⁵⁵

Opiáty jsou považovány za nejnebezpečnější psychotropní látky, neboť mají velmi vysoký závislostní potenciál. Může dojít k rozvoji jak psychické, tak fyzické závislosti se silným

⁵¹ CHMELÍK, Jan a kolektiv. *Drogová kriminalita*. Praha: Policie ČR, Úřad vyšetřování pro ČR, 1999. Ministerstvo vnitra ČR-odbor personální práce a vzdělávání. s. 21.

⁵² ZÁŠKODNÁ, Helena. *Závislost na drogách*. Ostrava: Ostravská univerzita, Filozofická fakulta, 2004. ISBN 80-7042-689-6. s. 13.

⁵³ NOŽINA, Miroslav. *Svět drog v Čechách*. Praha: KLP-Koniasch Latin Press, 1997. ISBN 80-85917-36-X. s. 16.

⁵⁴ LÜLLMANN, Heinz, MOHR, Klaus a WEHLING, Martin. *Farmakologie a toxikologie*. 2. české vydání. Praha: Grada, 2004. ISBN 80-247-0836-1. s. 321.

⁵⁵ SOTOLÁŘ, Alexander a kolektiv. Trestná činnost související se zneužíváním drog a formy jejího řešení: Právní aspekty trestního postihu drogové kriminality, lékařský přístup ke zneužívání drog a možnosti resocializace uživatelů drog. Praha: Institut vzdělávání Ministerstva spravedlnosti České republiky. *Příručky ministerstva spravedlnosti České republiky*, 2002, sv. 65, s. 529.

abstinenčním syndromem.⁵⁶ Důvodů, pro něž můžeme tuto skupinu návykových látek řadit mezi nejnebezpečnější návykové látky vůbec, je celá řada. Jednak jejich užívání je nejhůře slučitelné s běžným životem, následky užívání téměř znemožňují, aby se narkoman podílel na každodenních aktivitách, jako je například práce nebo škola, často dochází ke ztrátě rodiny a přátel. Aplikované množství drogy je velmi špatně odhadnutelné, a proto může docházet k častému předávkování. Dalším důvodem je pak i cena drogy, kdy opiáty jsou řazeny mezi nejdražší drogy vůbec, to s rostoucí spotřebou zpravidla vede k obstarávání finančních prostředků, a to i nelegální cestou. Opiátový typ závislosti zpravidla způsobuje sociální deklasaci, což má obvykle za následek ztrátu zaměstnání, ztrátu domova, kriminalitu, prostituci.

Vzezření závislého může vzbuzovat dojem nemocného, který se projevuje patrnou ospalostí, bledou kůží, oslabeným dýcháním, často doprovázeným škrábáním obličeje a končetin.

2.2.1. Morfin

Jak již bylo zmíněno výše, morfin je hlavním alkaloidem máku. Na začátku 19. století se lékárníkovi F. W. A. Sertünerovi podařilo z máku izolovat organickou bázi v podobě bezbarvého krystalického prášku. Při výběru názvu se inspiroval v řecké mytologii a látku pojmenoval podle boha snů *Morphea* – morphin.⁵⁷ Dnes je však možné morfin vyrobit i synteticky. Původní účel byl spjat s tlumením bolesti a léčením nespavosti, až následně začal být užíván také jako droga. Pro svou schopnost tlumit bolest, byl často užíván během války, k tlumení bolesti, která provázela zranění vojáků. Vedle léčebných a tlumících účinků se však projevila i jeho vysoká návykovost, což vedlo k rozvoji tzv. morfinismu. Oběťmi morfinismu byli především vojáci, ale i lékaři, lékárníci a další zaměstnanci zdravotnických zařízení.

Původně se morfiem užívalo orálně, avšak vzhledem k tomu, že toto užívání způsobovalo časté nevolnosti a zvracení, přešlo se postupně na intravenózní užívání. Látka má velmi vysoký závislostní potenciál pro rozvoj fyzické i psychické závislosti. Závislý jedinec je schopen denně

⁵⁶ GŘIVNA, Tomáš, SCHEINOST, Miroslav a ZOUBKOVÁ, Ivana. *Kriminologie*. 5. aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-554-5. s. 371.

⁵⁷ NOŽINA, Miroslav. *Svět drog v Čechách*. Praha: KLP-Koniasch Latin Press, 1997. ISBN 80-85917-36-X. s. 17.

zkonsumovat dávku 300-500 mg morfinu.⁵⁸ Při snaze o snížení důsledků morfinismu se začala užívat léčba pomocí heroinu.

2.2.2. Heroin

Heroin (diacetylmorfin) řadíme mezi polosyntetické deriváty morfinu a jedná se o nejčastěji zneužívaný opiat.⁵⁹ Převážně se vyskytuje v podobě hnědého prášku hořké chuti a octové vůně. Původně byl užíván k tzv. heroické léčbě závislosti, jelikož byl zpočátku považován za lék bez rizika vzniku závislosti. Později se však projevilo, že se ve střevech přeměňuje zpět na morfin a jeho následný závislostní potenciál.

Rozlišujeme dva druhy heroinu, a to hnědý a bílý. Hnědý heroin je vzhledem ke své konzistenci častěji kouřen nebo inhalován, protože k jeho nitrožilní aplikaci je nejdříve potřeba ho upravit pomocí kyseliny citrónové. Bílý heroin je bílým práškem, který se po rozpuštění snadněji aplikuje injekčně, nebo se šňupá.⁶⁰

Počáteční dávky se pohybují kolem 100 mg, z důvodu zvyšování tolerance dávky postupně stoupají a běžný uživatel heroinu potřebuje 2-4 dávky denně, pohybující se od 0,3 -3 g.⁶¹ Rozdíl mezi dávkou, která vyvolá intoxikaci, a tzv. zlatou dávkou, která je již smrtelná, je nepatrný, proto snadno dochází k předávkování. To souvisí i s nestabilní kvalitou nabízenou na našem drogovém trhu. K heroinu jsou často přidávány příměsi, jedná se například o jedlou sodu, kypřicí prášek, cukr nebo paracetamol.

Nejčastěji se aplikuje intravenózně, bývá také inhalován, kouřen nebo šňupán. Právě injekční aplikace bývá spojena s negativními následky typu infekce, hepatitida typu C, nákaza HIV, ucpání cév. Jeho lepší rozpustnost v tucích způsobuje rychlejší nástup účinků intoxikace, který bývá nazýván flash.⁶² Rychlost nástupu závisí na formě užití. V případě intravenózní

⁵⁸ CHMELÍK, Jan a kolektiv. *Drogová kriminalita*. Praha: Policie ČR, Úřad vyšetřování pro ČR, 1999. Ministerstvo vnitra ČR-odbor personální práce a vzdělávání, s. 22.

⁵⁹ BLAŽEJOVSKÝ, Marek. Osobnost pachatele jednajícího pod vlivem návykové látky s akcentem na řízení motorového vozidla pod vlivem návykové látky. *Bulletin Národní protidrogové centrály*. Praha: Policie České republiky, 2013(1), s.11. ISSN 1211-8834.

⁶⁰ NOŽINA, Miroslav. *Svět drog v Čechách*. Praha: KLP-Koniasch Latin Press, 1997. ISBN 80-85917-36-X. s. 18.

⁶¹ BORNÍK, Miroslav. *Drogy: co bychom o nich měli vědět*. 1.vyd. Praha: MV, 2001. ISBN 80-85821-98-2., s. 9.

⁶² BLAŽEJOVSKÝ, Marek. Osobnost pachatele jednajícího pod vlivem návykové látky s akcentem na řízení motorového vozidla pod vlivem návykové látky. *Bulletin Národní protidrogové centrály*. Praha: Policie České republiky, 2013(1), s. 11. ISSN 1211-8834.

aplikace nebo inhalace nastupují účinky již během několika sekund, v případě šňupání přibližně po 10 až 15 minutách. Vrcholný prožitek trvá nejvýše několik minut. Po intenzivním pocitu štěstí přichází období uvolněnosti, trvající až jednu hodinu. „Mezi deriváty opia se heroin vyznačuje nejvyšší návykovostí. Při nitrožilní aplikaci u něj vzniká návyk již po několika málo dávkách (odborné materiály uvádějí 5-7 dávek).“⁶³ Pokud heroinista neužije další dávku, nastupuje po osmi až dvanácti hodinách od poslední aplikace odvykací stav, který vrcholí 2. - 3. den. Tento stav může trvat až 10 dní. Mezi jeho projevy patří bolesti, třes, pocení, zimnice, kýchání, zívání a svalové křeče.⁶⁴

Heroin užívají zpravidla problémoví uživatelé, jelikož jde o drogu, která je jen zřídka užívána jako příležitostná droga. Heroinismus se pokládá za nejtěžší toxikomani, a to především v souvislosti s tím, že jsou u ní vysoká jak zdravotní, tak sociální a závislostní rizika.

2.3. Halucinogeny

Halucinogeny jsou skupina návykových látek, která je charakteristická svými účinky na psychiku člověka a svým vlivem na vnímání objektivní reality. Tyto látky provází duchovní a náboženské rituály již od nepaměti a je pravděpodobné, že je užívali již příslušníci neolitických kmenů.⁶⁵ V minulosti se pro tyto látky používaly také názvy fantastika, psychotomimetika, delirogeny či psychedelika, v dnešní době se ustálil zejména pojem halucinogenní drogy, který v roce 1954 zavedli Osmond, Hoff a Smythies.⁶⁶

„Do skupiny halucinogenních drog patří několik stovek různých látek. Obecně je lze rozdělit do tří základních skupin:

- *přírodní halucinogenní drogy rostlinného původu a z hub (např. mezkalin, durman, psilocybin atd.),*
- *přírodní halucinogenní drogy živočišného původu (např. bufetenin),*

⁶³ NOŽINA, Miroslav. *Svět drog v Čechách*. Praha: KLP-Koniasch Latin Press, 1997. ISBN 80-85917-36-X. s. 18.

⁶⁴ KALINA, Kamil. *Drogy a drogové závislosti: mezioborový přístup*. Praha: Úřad vlády České republiky, 2003. ISBN 80-867-3405-6. s. 161.

⁶⁵ NOŽINA, 1997, op. cit., s. 49.

⁶⁶ KALINA, 2003. op. cit. s. 169.

- *semisyntetické a syntetické, tj. poloumělé a umělé halucinogenní drogy (např. LSD a PCP „andělský prach“).*⁶⁷

Intenzita účinku a trvání efektu souvisejícího s užitím halucinogenů se odlišují zejména podle typu halucinogenu, dále závisí na požitém množství a také na aktuálním rozpoložení uživatele a prostředí kolem něj. „*Vyvolávají změny vnímání od pouhého zostření až po stavy podobné schizofrenii.*“⁶⁸ Účinné látky obsažené v halucinogenech povzbuzují centrální nervovou soustavu a mají silné psychoaktivní účinky. Způsobují zrakové, sluchové i taktilní halucinace a změny vnímání skutečnosti, kdy dochází k deformaci prostoru, času a depersonalizaci osobnosti. Intoxikace se projevuje rychlou a intenzivní změnou nálady a odlišným vnímáním emocí, které mohou vést od stavů euforie až k těžce depresivním stavům a pocitům úzkosti.⁶⁹

Největším rizikem užívání halucinogenů je krajní nevypočitatelnost jejich efektů.⁷⁰ Člověk jedná nekontrolovatelně a neočekávaně, čímž může představovat ohrožení pro sebe i jiné. Vedle nepředvídatelnosti a nevypočitatelnosti chování konzumenta, lze za riziko považovat také možnost vyvolání duševní nemoci, která mohla být u predisponovaných osob do té doby latentní. Takto vyvolané nemoci jsou pak často nezvratné, nebo jen těžce léčitelné.

Přestože halucinogeny řadíme mezi návykové látky, fyzická závislost halucinogenního typu ve většině případů nevzniká⁷¹, jedná se spíše o příležitostné drogy. Chronický abúzus však může vést k rozvoji závislosti psychické.

2.3.1. LSD

LSD neboli lysergramid je nejznámějším představitelem halucinogenů. Tento polysyntetický halucinogen je syntetizován z kyseliny lysergové, která se izoluje z paličkovice nachové, ta parazituje zejména na žitu.⁷²

⁶⁷ KALINA, Kamil. *Drogy a drogové závislosti: mezioborový přístup*. Praha: Úřad vlády České republiky, 2003. ISBN 80-867-3405-6. s. 169.

⁶⁸ KALINA, Kamil. *Klinická adiktologie*. Praha: Grada Publishing, 2015. *Psyché* (Grada). ISBN 978-80-247-4331-8. s. 50.

⁶⁹ NOŽINA, Miroslav. *Svět drog v Čechách*. Praha: KLP-Koniasch Latin Press, 1997. ISBN 80-85917-36-X. s. 37.

⁷⁰ VALÍČEK, Pavel. *Rostlinné omamné drogy*. Benešov: Start, 2000. ISBN 80-86231-09-7. s. 21.

⁷¹ Jako jednu z výjimek můžeme uvést možnost vzniku fyzické závislosti na ketaminu.

⁷² CHMELÍK, Jan a kolektiv. *Drogová kriminalita*. Praha: Policie ČR, Úřad vyšetřování pro ČR, 1999. Ministerstvo vnitra ČR-odbor personální práce a vzdělávání. s. 11.

Vyskytuje se obvykle ve formě papírových čtverečků s potiskem různých motivů napuštěných roztokem LSD označovaných jako trip. Toto označení souvisí s jeho účinky, trip což v překladu z angličtiny znamená výlet, v tomto případě naznačuje výlet za hranice běžné reality, možnost psychicky emigrovat do jiných dimenzí. Další z možných podob jsou barevné krystaly, které jsou impregnovány účinnou látkou, nebo čtverečky želatiny. V těchto případech se LSD užívá perorálně. „*Papírek nebo krystal se vsune pod jazyk, kde se rozpustí.*“⁷³ Kromě toho je také možné LSD kouřit nebo aplikovat injekčně, k tomu však dochází jen zřídka. Častá je kombinace s jinými látkami například alkoholem nebo extází.

První projevy aplikace nastupují přibližně 30 minut po užití, vrcholných účinků je dosaženo po 2-4 hodinách, avšak celkové účinky na člověka trvají až 8 hodin.

2.3.2. Psilocybin

Psilocybin je nejrozšířenější přírodní halucinogenní látka. Obsahují ji houby rodu lysohlávky, které se na našem území vyskytují zejména v podobě lysohlávky modrající, lysohlávky české a lysohlávky kopinaté.

Lysohlávky se užívají perorálně, konzumují se syrové, sušené, nakládané, nebo se z nich mohou dělat odvary. V případě rozdrcení je možné je i kouřit. Účinky jsou pozorovatelné zhruba po 20 minutách od konzumace. Nástup účinku lze urychlit, pokud jsou lysohlávky zkombinované s vodou, popřípadě jsou ponechány delší dobu v ústech. Celková doba působení je přibližně 2-4 hodiny v závislosti na zkonsumovaném množství a individuálních dispozicích. Účinné dávky hub lysohlávek se pohybují od několika kusů plodnic, ale maximálního účinku lze dosáhnout při užití 10-20 kusů. Překračování maximální dávky účinek spíše prodlužují, než zesilují.⁷⁴ Není možné kontrolovat množství účinných látek v jednotlivých plodech, proto je

⁷³ PEŠEK, Roman, VESELÁ VONDRÁŠKOVÁ, Andrea a VESELÝ, Ondřej. *Drogová závislost, aneb, Rychlý běh po krátké trati: poradenská příručka pro děti, dospívající a jejich rodiče*. Písek: Arkáda - sociálně psychologické centrum, 2007. ISBN 9788023994056. s. 36.

⁷⁴ OBČANSKÉ SDRUŽENÍ SANANIM. *Drogy: otázky a odpovědi: příručka pro rodinné příslušníky a pomáhající profese*. Praha: Portál, 2007. Rádci pro zdraví. ISBN 978-80-7367-223-2.

téměř nemožné kontrolovat průběh intoxikace. Halucinogenní účinky psilocybinu jsou přibližně třikrát nižší než v případě LSD a mohou spíše připomínat účinky cannabisu.⁷⁵

V případě lysohlávek se jedná spíše o nárazové rekreační užívání, při opakovaném užívání je možné rozvinutí psychické závislosti. Pravidelné užívání je spojeno zejména se specifickými subkulturními skupinami.

2.4. Stimulanty

Stimulanty, které v odborné literatuře objevují také pod názvy psychostimulancia, psychoanaleptika nebo psychomimetika, jsou chemicky různorodé látky se stimulačním efektem, jež modifikují naši psychiku působením na centrální nervovou soustavu.

Nejrozšířenější legální stimulační látkou na světě je kofein a nikotin, dále jsou mezi stimulanty zařazovány kokainové drogy (koka, kokain, crack), amfetaminy (benzedrin, dexedrin), jejich derivát metamfetamin (pervitin), extáze a mnoho dalších (např. PCP, STP).

Intoxikace těmito látkami se projevuje zvýšeným tempem celého organismu, a to jak po stránce fyzické, tak i psychické. Stimulanty umožňují maximální využití energetických zásob lidského těla, čímž navozují pocit síly a energie, zvyšují výkonnost a potlačují pocit únavy, což vede ke zkrácení potřebné doby spánku. Jejich povzbuzující efekt vyvolává pocity svěžesti vedoucí až k nekontrolovatelnému vzrušení, kdy intoxikovaný často působí až zmateně. Urychlení nervových a psychických procesů má zároveň vliv na psychomotoriku jedince. Dalším z příznaků je snížená chuť k jídlu, která ve většině případů vede k rychlému úbytku tělesné váhy. Poté, co účinky látky odezní, nastupuje vyčerpání a nezvladatelná únava, která může trvat i několik dní. Jedinci často upadají do depresí, bojují s úzkostmi a sebevražednými sklony.

V případě užití vysoké dávky, nebo chronického užívání se u toxikomana může rozvinout tzv. paranoidně halucinatorní syndrom, v některých případech přecházející až do toxické

⁷⁵ SOTOLÁŘ, Alexander a kolektiv. Trestná činnost související se zneužíváním drog a formy jejího řešení: Právní aspekty trestního postihu drogové kriminality, lékařský přístup ke zneužívání drog a možnosti resocializace uživatelů drog. Praha: Institut vzdělávání Ministerstva spravedlnosti České republiky. Příručky ministerstva spravedlnosti České republiky, 2002, sv. 65, s. 542.

psychózy.⁷⁶ Mezi projevy se řadí úzkostnost a vztahovačnost jedince, ten začíná být paranoidní, připadá si ohrožován, nikomu nevěří. Tyto stavy jsou často nerozeznatelné od schizofrenie a zpravidla přechází až do halucinací (zrakových, sluchových i hmatových). Z negativních somatických příznaků je důležité jmenovat riziko rozvinutí kardiovaskulárních chorob, stoupá riziko srdečních a mozkových příhod.

Užívání stimulantů nevede k fyzické závislosti, ale je zde vysoký potenciál pro rozvoj závislosti psychické, kdy závislost stimulačního typu řadíme mezi nejzávažnějším vůbec.

2.4.1. Kokain

Kokain je alkaloid, který je získáván z listů keřů jménem *Erythroxylon coca* rostoucích v Jižní Americe, ty jsou zpracovány na tzv. kokainovou pastu, která pak slouží jako báze pro výrobu kokainu. Koka je známá již po tisíce let a je spojována zejména s kulturou jihoamerických indiánů, již ji dříve používali při rituálních obřadech a později při práci pro zvýšení produktivity. Kokain byl poprvé izolován v roce 1855 a od roku 1884 se začal používat jako lokální anestetikum při chirurgických operacích očí, nosu, stomatologických výkonech, zejména pro svoji schopnost snižovat krvácivost a stahovat periferní cévy.⁷⁷ Dlouho byl považován za geniální lék a byl využíván také jako odvykací prostředek proti morfinismu.

Jedná se o bílý nebo naředlý prášek hořké chuti. Vzhledem ke své konzistenci je nejčastěji užíván formou šňupaní, někdy také nazývané jako tzv. sniffing, kdy dochází k vdechování prášku pomocí nosní dírky, další možností je vtírání do jiných sliznic, např. do dásní. Méně obvyklá je intravenózní injekční aplikace a kouření free base⁷⁸. Ve formě kokainové pasty se dá míchat s tabákem, nebo marihuanou a kouřit.

Pro kokain je typický rychlý nástup účinků, který nastává již přibližně 3 minuty od jeho užití, ale zároveň i poměrně krátké působení této látky, které trvá pouze 30-40 minut.⁷⁹ K vyvolání stavu euforie je zpravidla nutné kokain užívat opakovaně, jelikož první dávky mají většinou

⁷⁶ CHMELÍK, Jan a kolektiv. *Drogová kriminalita*. Praha: Policie ČR, Úřad vyšetřování pro ČR, 1999. Ministerstvo vnitra ČR-odbor personální práce a vzdělávání. s. 13.

⁷⁷ NOŽINA, Miroslav. *Svět drog v Čechách*. Praha: KLP-Koniasch Latin Press, 1997. ISBN 80-85917-36-X. s. 24.

⁷⁸ Free base je aplikace, při které se kokain smíchá s olejem a kouří se ve vodních dýmkách

⁷⁹ PRESL, Jiří. *Drogy, poznej svého nepřitele*. 1.vydání. Praha: MEDEA KULTUR, s.r.o., 2004. s.16

za následek spíše nepříjemné prožitky jako např.: mrazení, srdeční slabost nebo třes rukou.⁸⁰ Častým nepřímým důsledkem způsobu aplikace bývá poškození nosní přepážky.

Vedle kokainu je důležité zmínit i návykovou látku, která vzniká tepelnou úpravou kokainu a tou je **Crack** neboli hydrochlorid kokainu. Jedná se o volnou bázi kokainu, která vzniká jeho smícháním s alkalickým činidlem (nejčastěji sodou, nebo práškem do pečiva) a s éterem nebo méně častým čpavkem, a následnou tepelnou úpravou.⁸¹

Na rozdíl od kokainu je crack nerozpustný ve vodě, a proto jej nelze šňupat nebo aplikovat injekčně. Nejčastěji se tedy užívá kouřením ze speciálních skleněných trubiček ve speciálních dýmkách nebo cigaretách se směsí tabáku či marihuany.

2.4.2. Metamfetamin

Metamfetamin spíše známý pod jménem pervitin je nejrozšířenější návykovou látkou této skupiny látek.⁸² Hned po marihuaně se jedná o nejčastěji užívanou látku u nás. Jeho počátky jsou spojeny s koncem 19. století, kdy byl poprvé syntetizován v Japonsku. Vyskytuje se zejména ve formě bílého prášku, nebo v krystalické formě, která je známá pod jménem Ice.

Díky tuzemské výrobě, která pokrývá poptávku po této látce, se pervitin do České republiky téměř nedováží. Výchozí látkou pro jeho výrobu je efedrin, který je součástí mnoha léků na předpis (např. Yastil), nebo se získává z pseudoefedrinu, jenž je obsažen v lékách užívaných při léčbě respiračních onemocnění (např. Modafen, Nurofen Stopgrip, Panadol Plus Grip, Paralen Plus, Aspirin Complex, Daleron). Státní ústav pro kontrolu léčiv proto vydal rozhodnutí o změně způsobu výdeje těchto léčiv a přesunul je ze skupiny volně prodejných do skupiny „bez lékařského předpisu s omezením“.⁸³ To způsobila nárůst dovozu tohoto druhu léků

⁸⁰ KALINA, Kamil. *Drogy a drogové závislosti: mezioborový přístup*. Praha: Úřad vlády České republiky, 2003. ISBN 80-867-3405-6. s. 165.

⁸¹ NOŽINA, Miroslav. *Svět drog v Čechách*. Praha: KLP-Koniasch Latin Press, 1997. ISBN 80-85917-36-X. s. 27.

⁸² GRÍVNA, Tomáš, SCHEINOST, Miroslav a ZOUBKOVÁ, Ivana. *Kriminologie*. 5. aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-554-5. s. 370.

⁸³ STÁTNÍ ÚSTAV PRO KONTROLU LÉČIV. *Tisková zpráva ze dne 3. 4. 2009: Léčivé přípravky s obsahem pseudoefedrinu přechází do nové kategorie výdeje léčiv „bez lékařského předpisu s omezením“* [online]. Praha SÚKL, 2009 [cit.15-5-2019]. Dostupné z: <http://www.sukl.cz/sukl/tiskova-zprava-zedne-23-3-2009-1?highlightWords=pseudoefedrin>

ze zahraničí, kde jejich prodej není limitovaný (typicky Polsko⁸⁴). Z těchto medikamentů jsou pak extrahovány prekursory a za pomoci červeného fosforu, jódu a kyseliny fosforečné je z nich pervitin vyráběn v domácích laboratořích a varnách.⁸⁵

Nejčastěji je užíván formou inhalování, šňupáním nebo intravenózně. Při nitrožilním užití nastupují účinky ihned, při šňupání se dostavují za 5-10 minut. Hlavní příznaky intoxikace odeznívají přibližně za 8-24 hodin.

Základním účinkem pervitinu je celkové nabuzení organismu, které souvisí se snížením únavy a zlepšením výkonnosti po fyzické i psychické stránce. Dochází ke zvýšení sebevědomí, komunikativnosti a empatie. Při dlouhodobém užívání zpravidla dochází k rozvinutí psychické závislosti. Abúzus často způsobuje změny psychiky a rozvoj duševních poruch, jako je např. toxická psychóza a paranoidně-halucinatorní syndrom.⁸⁶

2.5. Kanabinoidy

V užším smyslu rozumíme kanabinoidy psychotropní látky obsažené v konopí, v širším pojetí mezi kanabinoidy řadíme všechny psychoaktivní látky, které jsou rozpoznány kanabinoidním systémem (rostlinné kanabinoidy - fytokanabinoidy, endogenní kanabinoidy - přirozeně se vyskytující v těle živočichů, včetně člověka a syntetické kanabinoidy vytvořené chemickou syntézou).⁸⁷ Vzhledem k zaměření této práce považuji za vhodné se zaměřit především na rostlinné kanabinoidy, které známe zejména pod názvem konopné drogy.

Lidé různých kultur využívají konopí již po tisíce let v různých formách a pro rozmanité účely. Nejstarší dokumenty o jeho užívání jsou spjaty již se starověkými civilizacemi, avšak vzhledem k jeho rostlinnému původu a léčebným a spirituálním účinkům lze předpokládat, že bylo užíváno již dříve.

⁸⁴ ZEMAN, Petr, ROUBALOVÁ, Michaela a TRÁVNÍČKOVÁ, Ivana. *Drogová kriminalita a trestní zákoník*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2015. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 978-80-7338-151-6. s. 15.

⁸⁵ HRACHOVEC, Miroslav a KUCHAR, Martin. Červený fosfor – klíčová substance pro výrobu metamfetaminu. *Bulletin Národní protidrogové centrály*. Praha: Policie ČR, 2015(3), 18. ISSN 1211-8834.

⁸⁶ NOŽINA, Miroslav. Svět drog v Čechách. Praha: KLP-Koniasch Latin Press, 1997. ISBN 80-85917-36-X. s. 30-31.

⁸⁷ FIŠAR, Zdeněk. Kanabinoidy a duševní poruchy. *Česká a slovenská psychiatrie*. Praha: Česká lékařská společnost J. E. Purkyně, 2008(6), 297-307. ISSN 1212-0383.

Principiální psychoaktivní látkou obsaženou v konopí je tetrahydrokanabinol (THC), který je hlavním nositelem psychotropních účinků. Z dalších v konopí obsažených kanabinoidů lze jmenovat kanabidiol (CBD), kanabinol (CBN) a kanabichromen (CBC).

Konopné drogy jsou nejrozšířenější skupinou psychoaktivní nelegálních NL. Dle Výzkumu občanů 2018 má zkušenost s konopnými látkami až 37,8 % osob ve věku 15-64 let.⁸⁸

Konopné drogy jsou nejčastěji zneužívány ve třech různých formách: marihuana, hašiš a konopný (hašišový) olej. **Marihuana** je název pro sušené květenství a listy samičí rostliny konopí, které mají šedo zelenou až zelenohnědou barvu a vyznačují se specifickým nasládlým aroma. **Hašiš** je zpracováván z pryskyřice ze zralých květů samičí rostliny konopí a po smíchání s pojivem je tvarován do různých tvarů hnědé barvy (nejčastěji kvádrů). Obsahuje několikanásobně vyšší koncentraci THC než marihuana. Pojem **hašišový olej** je užíván pro žlutohnědý až hnědočerný olej se silnou koncentrací THC, který je extrahován z hašiše.⁸⁹

Obsah THC se liší nejen mezi jednotlivými druhy konopných drog, ale i v jednotlivých rostlinách. Procento koncentrace THC závisí na typu rostliny, zpracované části a způsobu jejího pěstování, z tohoto důvodu je intenzitu účinku nemožné předem odhadnout.

Marihuana i hašiš se užívají především inhalačně, a to jako ručně balené cigarety, tzv. jointy, anebo za pomoci dýmky, bongu nebo skleněnky. Jinak je možné je konzumovat i perorálně jako součást jídla (konopné mléko, marihuanové sušenky apod.). Hašišový olej se inhaluje pomocí skleněné olejové dýmky, nebo se nakape na tabák.

Účinky nastávají zpravidla téměř okamžitě a trvá přibližně 3-6 hodin.⁹⁰ Jejich projevy závisí na mnoha faktorech, zejména se jedná o množství a způsob použití, individuální vlastnosti jedince ovlivňující působení psychotropních látek, aktuální psychický stav uživatele a předchozí zkušenost s drogou. Mezi nejběžněji pozorované účinky se řadí pocit euforie, pohody

⁸⁸ MRAVČÍK, Viktor, CHOMYNOVÁ, Pavla, GROHMANNOVÁ, Kateřina, JANÍKOVÁ, Barbara, ČERNÍKOVÁ, Tereza, ROUS, Zdeněk, TION LEŠTINOVÁ, Zuzana, NECHANSKÁ, Blanka, VLACH, Tomáš, FIDESOVÁ, Hana, VOPRAVIL, Jiří. *Výroční zpráva o stavu ve věcech drog v České republice v roce 2018 [online]*. Praha: Úřad vlády České republiky, 2018 [cit. 18-11-2019]. ISBN 978-80-7440-237-1. s. 43. Dostupné z https://www.drogy-info.cz/data/obj_files/33122/871/VZdrogy2018_web%202020-01-13_V02.pdf

⁸⁹ CHMELÍK, Jan a kolektiv. *Drogová kriminalita*. Praha: Policie ČR, Úřad vyšetřování pro ČR, 1999. Ministerstvo vnitra ČR-odbor personální práce a vzdělávání. s. 9.

⁹⁰ KALINA, Kamil. *Drogy a drogové závislosti: mezioborový přístup*. Praha: Úřad vlády České republiky, 2003. ISBN 80-867-3405-6. s. 176.

a uvolněnosti, který je zpravidla doprovázen tzv. pocitem plovoucího těla, deformací vnímání času a zvýšenou reakcí na vizuální vjemy. Mohou se však vyskytnout i negativní projevy související s dysforií, jako jsou úzkost, halucinace či panika. Zpravidla dochází k aktuálnímu zhoršení krátkodobé paměti a problémům s koncentrací. Ze somatických projevů jsou nejvýraznější zarudlé spojivky, které jsou důsledkem zvýšeného prokrvení, sucho v ústech, zrychlený tlukot srdce, zvýšená chuť k jídlu a zhoršená koordinace a zpomalené reakce. Zejména poslední dva z uvedených mohou svými projevy připomínat stav jako při intoxikaci alkoholem. Za velké riziko považují, že i jednorázové užití konopných drog může vyvolat latentní kongenitální psychotickou poruchu.

Při dlouhodobém užívání nedochází ke vzniku fyzické závislosti, avšak přibližně u 8-10 % dlouhodobých uživatelů dochází k rozvinutí závislosti psychické.⁹¹ Další často diskutovaný následek abúzu je tzv. amotivační syndrom. Ten je řešen zejména v souvislosti se zneužíváním konopných drog adolescenty, avšak vzhledem k obtížnému rozlišení tohoto syndromu a depresí, je těžké prokázat jednoznačnou kauzalitu mezi těmito dvěma jevy.

2.6. Tlumivé látky

Látky s centrálně tlumivým efektem řadíme do kategorie psychoaktivních látek, které jsou využívány zejména k léčbě poruch spánku, úzkostných a depresivních stavů, epilepsie a jako léky proti bolesti. Zpravidla pod ně subsumuje analgetika (snižující akutní i chronické bolesti), sedativa (zklidňující účinek), hypnotika (navozující spánek) a anxiolytika (odstraňující úzkost, strach a napětí).⁹²

Zneužívání těchto medikamentů je stále častějším problémem z hlediska zdravotního i sociálního. Je zapotřebí rozlišovat abúzus, který je důsledkem dlouhodobého užívání léků za medicínským účelem, na jehož základě došlo k vypěstování závislosti a zneužívání léků bez terapeutického účelu pro různé účinky látek v nich obsažených. Tyto látky jsou také velmi často používány během doznívající fáze ostatních NL, jako je např. pervitin. Časté je užívání

⁹¹ KALINA, Kamil. *Drogy a drogové závislosti: mezioborový přístup*. Praha: Úřad vlády České republiky, 2003. ISBN 80-867-3405-6. s. 176.

⁹² GŘIVNA, Tomáš, SCHEINOST, Miroslav a ZOUBKOVÁ, Ivana. *Kriminologie*. 5. aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-554-5. s. 315.

u závislých na heroinu, kteří tak získávají potřebný klid při opatřování dalších dávek nebo finančních prostředků k jejich pořízení.

Mezi nejčastěji předepisovaná farmaka v České republice patří **benzodiazepiny**; ty v 60. letech 20. století postupně nahradily do té doby užívané barbituráty, které měly vysoce tlumivé účinky, avšak i vysoký závislostní potenciál. Hlavními představiteli benzodiazepinů jsou klonazepam (Antepsin, Rivotril), diazepam (Apaurin, Valium, Diazepam), flunitrazepam (Rohypnol, Darkene), alprazolam (Neurol, Xanax) a bromazepam (Lexaurin).⁹³

Zpravidla jsou užívány perorálně ve formě tablet, dražé a kapslí, možná je i intravenózní aplikace zejména u léků Rohypnol, Apaurin, Rivotril.

Mezi účinky těchto farmak patří snížení anxiety, psychické tenze a strachu, vyvolávají uvolnění a celkový útlum jedince. Negativně působí na psychomotorické a kognitivní funkce, což zapříčiňuje zpomalení reakcí, špatnou motoriku, špatnou pohybovou koordinaci, dezorientaci a snížení pozornosti. Zejména tyto projevy mohou způsobovat, že jedinec na okolí působí opilým dojmem. Negativní ovlivnění vigility je pak častou příčinou zvýšené dopravní nehodovosti uživatelů tlumivých látek.

Chronické užívání má zpravidla za následek celkové zhoršení psychického i fyzického stavu jedince. Časté jsou bolesti hlavy, deprese, podrážděnost, agresivita a nespavost, která souvisí s tzv. rebound fenoménem⁹⁴. Při dlouhodobém a pravidelném užívání dochází ke zvyšování tolerance a nutnosti zvyšování dávek. Látky tohoto druhu mají také velmi silný závislostní potenciál pro rozvoj psychické i fyzické závislosti. V případě rychlého vysazení se objevuje abstinенční syndrom, který je pro uživatele velmi nebezpečný, v krajních případech se může vyvinout i epileptický záchvat.⁹⁵ Z tohoto důvodu je při odvykání aplikován princip postupné detoxikace. Nebezpečná je interakce těchto látek s jinými návykovými látkami, zejména alkoholem.

⁹³ CHMELÍK, Jan a kolektiv. *Drogová kriminalita*. Praha: Policie ČR, Úřad vyšetřování pro ČR, 1999. Ministerstvo vnitra ČR-odbor personální práce a vzdělávání. s. 19.

⁹⁴ Rebound fenomen neboli návrat syndromů, kvůli nimž byl původně benzodiazepin původně předepsán.

⁹⁵ KALINA, Kamil. *Drogy a drogové závislosti: mezioborový přístup*. Praha: Úřad vlády České republiky, 2003. ISBN 80-867-3405-6. s. 187.

3. Právní úprava trestné činnosti související se zneužíváním návykových látek

Současná právní úprava trestné činnosti související se zneužíváním NL vychází z velké části z mezinárodněprávních závazků v oblasti kontroly OPL, které se odráží i v rámci vnitrostátní legislativy. Mezinárodní kontrolní systém NL funguje zejména v rámci tří multilaterálních úmluv přijatých pod záštitou OSN. Jsou jimi Jednotná úmluva o omamných látkách z roku 1961 ve znění Protokolu o změnách Jednotné úmluvy o omamných látkách z roku 1972, dále Úmluva o psychotropních látkách z roku 1971 a Úmluva OSN proti nedovolenému obchodu s omamnými látkami a psychotropními látkami přijatá v roce 1988. Jednotlivé státy jsou povinny do své legislativy implementovat příslušná ustanovení a spolupracovat na mezinárodní úrovni s ostatními smluvními státy a příslušnými mezinárodními orgány při realizaci těchto mezinárodních závazků v oblasti kontroly OPL.

3.1. Mezinárodní souvislosti jako východiska českého přístupu k zneužívání OPL

S procesem globalizace přicházejí i problémy, které přesahují hranice jednotlivých států. Je potřeba je řešit kooperací jednotlivých států a vytvářením společných strategií k řešení těchto problémů. Rischar⁹⁶ dělí tyto globální problémy do tří skupin. První nazývá „**Globální statky**“, do této skupiny zařazuje globální oteplování, odlesňování, nedostatek pitné vody, znečištění moří a ohrožení jejich biodiverzity. Druhou skupinou jsou tzv. „**Záležitosti vyžadující globální závazky**“, kam patří světová chudoba, zachování míru, boj proti terorismu, vzdělání, nebezpečí světových pandemií, přírodní katastrofy a zmírňování jejich následků. Třetí skupinou pak jsou tzv. „**Problémy vyžadující právní regulaci**“, do této skupiny autor řadí rekonstrukce daňových systémů, technologickou regulaci, regulace investic a stanovení pravidel volné soutěže, ochranu duševního vlastnictví, elektronické obchodování, pracovní a migrační podmínky a pak také obchod s drogami.

Ilegální výroba, obchod a šíření omamných a psychotropních látek nezná hranice mezi jednotlivými státy, a tudíž se žádný stát nemůže úplně vyhnout důsledkům, které tento trh

⁹⁶ RISCHARD, Jean-Fracois. *High non: Twenty global problems, twenty years to solve them*. New York: Basic Books, 2002. ISBN-13: 9780465004416. s. 69-150.

přináší. Jedná se o jednu z typických forem organizovaného zločinu, který nepříznivě ovlivňuje kulturní, ekonomické, společenské a bezpečnostní hodnoty, podněcuje rozsáhlou kriminalitu a zejména přispívá ke zhoršování zdravotního stavu populace. Trh s OPL je velmi nestabilní a nepředvídatelný, jelikož se mění každým dnem, a to jak z hlediska neustále se rozšiřujícího sortimentu omamných a psychotropních látek, tak i z hlediska metod a způsobů obchodování mezinárodních překupníků a organizátorů, které se neustále zdokonalují. Nejefektivnějším způsobem boje proti mezinárodnímu obchodu s OPL je mezinárodně koordinovaná a všeobecná činnost, která má jasně stanovené a definované strategie přijaté všemi státy pro všechny různé úrovně a fáze nelegálního obchodování. V tomto ohledu jsou aktivní jak celosvětové instituce, především WHO a OSN, tak i seskupení na regionálním principu, zejména Evropská unie a Organizace amerických států.

3.1.1. Mezinárodní úmluvy

Mezinárodní právní základ pro řešení drogové problematiky v dnešní době představují tři mnohostranné smluvní dokumenty o kontrole drog, které přijala OSN postupně v letech 1961, 1971, 1988, označované jako **tzv. protidrogové úmluvy OSN**. Jedná se konkrétně o **Jednotnou úmluvu o omamných a psychotropních látkách**⁹⁷ ve znění **Protokolu o změnách Jednotné Úmluvy z roku 1972**⁹⁸, **Úmluvu o psychotropních látkách**⁹⁹ a **Úmluvu OSN proti nedovolenému obchodu s omamnými a psychotropními látkami**¹⁰⁰. Ustanovení těchto smluv nemají charakter závazných právních norem přímo platných v jednotlivých signatářských státech, a proto je třeba, aby byla jednotlivá ustanovení implementována do národních právních předpisů.

Jednotná úmluva o omamných a psychotropních látkách (Single Convention on Narcotic Drugs), jež byla sjednána a podepsána 31. března 1961 v New Yorku a vstoupila v platnost 31. března 1964, představuje snahu Komise pro narkotické látky o kodifikaci všech multilaterálních dohod o kontrole zacházení s drogami, jelikož se dosavadní systém kontroly

⁹⁷ Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 47/1965 Sb.

⁹⁸ Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 458/1991 Sb.

⁹⁹ Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 6/1989 Sb.

¹⁰⁰ Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 462/1991 Sb.

s ohledem na množství mezinárodních úmluv stal z hlediska právní úpravy neefektivním a roztržštěným. Tehdejší Československo tuto úmluvu ratifikovalo v roce 1965.

Již v preambuli této konvence můžeme nalézt jedno ze základních východisek celosvětového boje proti drogové kriminalitě. „*Strany, vedeny starostí o fyzické a morální zdraví lidstva, uznávající, že lékařské použití omamných látek je i nadále nezbytné pro ulehčení bolestí a že je nutné podniknout potřebná opatření k zajištění omamných látek k těmto účelům, konstatující, že toxikomanie (používání omamných látek) je pohromou pro jednotlivce a je hospodářským a sociálním nebezpečím pro lidstvo,.....*“¹⁰¹

Úmluva ustanovuje pravomoci a funkce Mezinárodního úřadu pro kontrolu omamných látek (International Narcotics Control Board, INCB) a Komise pro omamné látky (Commission on Narcotics Drugs) při Hospodářské a sociální radě OSN.

Hlavní přínos této konvence můžeme spatřovat zejména ve snaze omezit držení, užívání, obchod, distribuci, dovoz, vývoz, výrobu a výrobu léčiv výhradně na lékařské a vědecké účely a dále pak také v boji proti obchodu s drogami prostřednictvím mezinárodní spolupráce.

Přílohou této úmluvy jsou seznamy omamných látek, které jsou rozdělené do čtyř skupin podle škodlivosti. Tento seznam je na základě rozhodnutí Komise OSN pro omamné látky průběžně doplňován a aktualizován o další typy omamných látek.

V roce 1971 vyzvala Hospodářská a sociální rada OSN zplnomocněné zástupce jednotlivých zemí, aby zvážili změny Jednotné úmluvy, zejména na úseku kontroly týkající se odhadu spotřeby omamných látek. Konference se sešla v Ženevě ve dnech 6. až 24. března 1972 a vypracovala **Protokol o změně Jednotné úmluvy o omamných látkách** (Protocol Amending the Single Convention), který byl 25. března 1972 ve Vídni přijat. Změny vstoupily v platnost dne 8. srpna 1975.

Úmluva o psychotropních látkách (Convention on Psychotropic Substances) byla podepsána 21. února 1971 ve Vídni a vstoupila v platnost 16. srpna 1976. Československo tuto úmluvu ratifikovalo v roce 1988. Tato úmluva vznikla z důvodu nárůstu zneužívání různých druhů

¹⁰¹ Preambule Jednotné úmluvy OSN o omamných látkách z roku 1961

psychofarmak, která nepodléhala mezinárodní kontrole podle Jednotné úmluvy o omamných látkách (ta byla zaměřená na drogy s účinky podobnými konopí a opiu).

Stanovuje psychotropní látky, na jejichž výrobu je potřebná licence, a dále látky, které je možné vydávat pouze na základě lékařského předpisu. Přijímá přísná opatření týkající se halucinogenů, amfetaminu a LSD.

Na základě rezoluce Valného shromáždění OSN č. 39/141 ze dne 14. prosince 1984 byla vypracována a následně 19. prosince 1988 ve Vídni přijata **Úmluva Organizace spojených národů proti nedovolenému obchodu s omamnými a psychotropními látkami** (United Nations Convention against Illicit Traffic in Narcotic Drugs and Psychotropic Substances). Česká a Slovenská federativní republika tuto úmluvu přijala 2. září 1991. Velká část této úmluvy je věnována boji proti organizované trestné činnosti, která zavazuje strany k vzájemné spolupráci při potlačování drogové trestné činnosti, zároveň k zamezení legalizace zisku z této činnosti, vymýcení pěstování koky a opia a kontrole prekursorů a pomocných látek.

3.2. Současná právní úprava

Současná právní úprava týkající se trestné činnosti související se zneužíváním NL není jednotně kodifikována, nýbrž tvoří širokou škálu právních předpisů. Tato podkapitola se zaměřuje na demonstrativní výčet relevantních právních předpisů různé právní síly, které lze v oblasti NL aplikovat, a shrnuje jejich esenciální význam s ohledem na návaznost na NL.

3.2.1. Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník ve znění pozdějších právních předpisů

Veřejný zájem na ochraně společnosti a postihu protiprávního jednání v souvislosti s NL se projevuje zejména v zákoně č. 40/2009 Sb., trestní zákoník ve znění pozdějších předpisů. Ten kromě vymezení pojmu návyková látka¹⁰² a pojmů s ní souvisejících, ve své zvláštní části obsahuje skutkové podstaty jednotlivých trestných činů, u nichž je NL jedním ze znaků skutkové

¹⁰² § 130 zák. č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

podstaty trestného činu, popř. trestné činy páchané v souvislosti s jejím zneužíváním. Mimo to TrZ zohledňuje užívání NL při ukládání trestů¹⁰³ a ochranných opatření^{104, 105}.

Problematika trestných činů, u nichž je NL jedním ze znaků skutkové podstaty, je ve zvláštní části TrZ upravena v následujících ustanoveních:

- **§ 283 TrZ Nedovolená výroba a jiné nakládání s omamnými psychotropními látkami a jedy**, na jehož základě je postihnutelné jednání spočívající v dispozici s OPL bez potřebného oprávnění k zacházení s nimi,
- **§ 284 TrZ Přechovávání omamné a psychotropní látky a jedu**, které postihuje držbu OPL a jedu v množství větším než malém pro vlastní potřebu.
- **§ 285 TrZ Nedovolené pěstování rostlin obsahujících omamnou nebo psychotropní látku**, které obsahuje dvě základní skutkové podstaty, na jejichž základě je postihováno nedovolené pěstování konopí, hub, nebo jiných rostlin obsahujících OPL pro vlastní potřebu a v množství větším než malém.
- **§ 286 TrZ Výroba a držení předmětu k nedovolené výrobě omamné a psychotropní látky a jedu**, které upravuje oblast prekurzorů a jiných předmětů určených k nedovolené výrobě OPL a jedu.
- **§ 287 TrZ Šíření toxikomanie**, které sankcionuje jednání směřující ke zneužívání společensky neakceptovatelných NL vyjma alkoholu.

¹⁰³ Při stanovení trestu a jeho výměry soudy přihlíží mimo jiné také k polehčujícím a přitěžujícím okolnostem, které jsou demonstrativně vyčteny v §41 a §42 TrZ. Za příklad lze uvést přitěžující okolnost uvedenou v § 42 písm. p TrZ, tedy skutečnost, že pachatel byl již pro trestný čin odsouzen. Soud je oprávněn podle povahy předchozího odsouzení nepokládat tuto okolnost za přitěžující, a to mimo jiné tehdy, jde-li o pachatele trestného činu, který byl spáchán ve stavu vyvolaném duševní poruchou, či o pachatele, který se oddává zneužívání návykové látky a spáchal trestný čin pod jejím vlivem nebo v souvislosti s jejím zneužíváním, pokud takový pachatel započal léčení nebo učinil jiná potřebná opatření k jeho zahájení.

¹⁰⁴ Dle § 99 odst. 2 písm. b TrZ může soud fakultativně uložit ochranné léčení, pokud pachatel, který zneužívá návykovou látku, spáchal trestný čin pod jejím vlivem nebo v souvislosti s jejím zneužíváním; ochranné léčení však neuloží, je-li vzhledem k osobě pachatele zřejmé, že jeho účelu nelze dosáhnout.

¹⁰⁵ NMS. *Zaostřeno na drogy: Změny v postihu (nejen) drogové kriminality* [online]. Praha: Národní monitorovací středisko pro drogy a drogové závislosti při Úřadu vlády ČR, 2014 [cit. 12-2-2020]. ISSN 1214-1089. s. 10. Dostupné z: https://www.drogy-info.cz/data/obj_files/4584/564/Zaostreno_na_drogy_201001_trestni_zakonik.pdf?fbclid=IwAR1E7FszYgcx37jcQJ2VUDHa98HYOUF_915-bvPoQt63XzJmJpp33vXJP8

Vedle drogových trestných činů je NL obsažena ve skutkových podstatách trestných činů dle ustanovení TrZ:

- § 204 Podání alkoholu dítěti,
- § 274 Ohrožení pod vlivem návykové látky,
- § 360 Opilství.

V hlavě XII zvláštní části TrZ se z trestných činů vojenských jedná o ustanovení:

- § 384 Vyhýbání se výkonu služby
- § 385 Vyhýbání se výkonu služby z nedbalosti
- § 388 Vyhýbání se výkonu strážní, dozorčí nebo jiné služby.¹⁰⁶

3.2.2. Zákon č. 167/1998 Sb. o návykových látkách a o změně některých dalších zákonů

Zákon č. 167/1998 Sb., o návykových látkách a o změně některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů upravuje zacházení s NL, přípravky, které obsahují NL nebo prekursory a s léčivými přípravky, jejich vývoz, dovoz a tranzitní operace s nimi, dále pak pěstování máku, konopí a koky a vývoz, dovoz a zneškodňování makoviny.¹⁰⁷

Tento zákon byl za dobu své účinnosti mnohokrát novelizován, a to zejména v souvislosti se vstupem České republiky do EU a potřebě zpřesnění pravidel pro zacházení s NL a léčivými přípravky obsahující efedrin a pseudoefedrin.

Původní součástí zákona byly i přílohy č. 1 až č. 7 taxativně stanovující látky, které jsou považovány za OPL a za jedy. V současné době je tento seznam uveden v **nařízení vlády č. 463/2013 Sb., o seznamech návykových látek, ve znění pozdějších předpisů**, a to na základě zmocnění obsaženém v § 44c odst. 1 a odst. 2 **zákona o návykových látkách**. OPL jsou zde rozčleněné do 7 skupin, a to podle systematiky členění používané **Jednotnou**

¹⁰⁶ ŠEJVL, Jaroslav. Právo v oblasti návykových látek. *Bulletin Národní protidrogové centrály*. Praha: Policie České republiky, 2015, 2015(33), 32-38. ISSN 1211-8834. s. 33-34.

¹⁰⁷ § 1 zák. č. 167/1998 Sb., o návykových látkách.

Úmluvou o omamných látkách z roku 1961, Úmluvou o psychotropních látkách z roku 1971 a Protokolem o změnách Jednotné úmluvy o omamných látkách z roku 1961.

Dalšími prováděcími předpisy k tomu zákonu jsou:

- vyhláška č. 243/2009 Sb., kterou se stanoví seznam osob s uvedením jejich pracovišť, pro jejichž činnost se nevyžaduje povolení k zacházení s NL a přípravky je obsahujícími
- vyhláška č. 123/2006 Sb. o evidenci a dokumentaci návykových látek a přípravků
- vyhláška č. 53/2014 Sb. o tiskopisech formulářů podle zákona o návykových látkách.

3.2.3. Zákon č. 65/2017 Sb., ochraně zdraví před škodlivými účinky návykových látek, ve znění pozdějších předpisů

Tento zákon je jedním ze základních rámců naší protidrogové politiky. Stanovuje pravidla k ochraně před škodami působenými užíváním NL a působnost správních úřadů a územních samosprávných celků při opatřeních podle tohoto zákona. V rozsahu problematiky, o které pojednává tato práce, považuji za podstatnou zejména část upravující omezení dostupnosti alkoholu, tedy hlavu III. tohoto zákona s názvem „Omezení dostupnosti alkoholických nápojů“. Dále zakotvuje možnost obce závaznou vyhláškou zakázat konzumaci alkoholických nápojů na veřejně přístupném místě nebo veřejnosti přístupné akci, možnost zákazu vstupu pro osobu, která je zjevně pod vlivem alkoholu nebo jiné NL do taxativně vymezených prostor, postup při prošetření užití alkoholu a jiných NL a orientační diagnostiku, krátkou intervenci a odbornou péči poskytovanou osobám s tzv. adiktologickou poruchou. V hlavě VII. je pak obsažena úprava organizace a provádění protidrogové politiky.

3.2.4. Zákon č. 272/2013 Sb., o prekursorech drog

„Vzhledem k legitimnímu průmyslovému využití látek, jež mohou být použity na výrobu drog, nelze manipulaci s prekursory úplně zakázat. Jejich kontrola má ale zásadní význam v boji proti

*drogám*¹⁰⁸ Česká republika je v oblasti týkající se nakládání s prekursory drog vázána zejména nařízením EU, především nařízením EU č. 1258/2013, kterým se mění nařízení (ES) č. 273/2004 o prekursorech drog, nařízením Rady (ES) č. 111/2005 ze dne 22. prosince 2004, kterým se stanoví pravidla pro sledování obchodu s prekursory drog mezi Společenstvím a třetími zeměmi a Nařízením Komise (ES) č. 1277/2005 ze dne 27. července 2005, kterým se stanoví prováděcí pravidla k nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 273/2004 o prekursorech drog a k nařízením Rady (ES) č. 111/2005, kterým se stanoví pravidla pro sledování obchodu s prekursory drog mezi Společenstvím a třetími zeměmi. Přestože jsou výše zmíněné právní předpisy přímo použitelné, je zde ponechán prostor pro vnitrostátní právní úpravu, která je soustředěna do zákona č. 272/2013 Sb., o prekursorech drog a dále do nařízení vlády č. 458/2013 Sb. o seznamu výchozích a pomocných látek a jejich ročních množstevních limitech.

Tento zákon upravuje postup a podmínky pro získání licence k zacházení s prekursory, postup při registraci k činnosti s nimi, jejich vývoz a dovoz a dále i jejich skladování, dopravu, obchod a jejich zneškodnění. Je zde zakotvena oznamovací povinnost subjektů, vedení záznamů a dokumentů. Definuje kategorie tzv. výchozích a pomocných látek¹⁰⁹, jejichž seznam je stanoven formou nařízení vlády. Zvolená forma podzákoného prováděcího nařízení umožňuje pružně reagovat na aktuální situaci na drogové scéně a seznam látek aktualizovat bez potřeby zpravidla zdlouhavého procesu změny zákona.

3.2.5. Související právní předpisy

Z dalších zákonů je na místě jmenovat například zákon č. 378/2007 Sb., o léčivech (zejm. § 78), zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky (zejm. § 67), zákon č. 251/2016 Sb., o některých přestupcích, zákon č. 361/2000 Sb., o provozu na pozemních komunikacích (zejm. § 5), zákon č. 104/2013 Sb., o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních. Z podzákoných právních předpisů se návykových látek mimo výše uvedené dotýká nařízení

¹⁰⁸ ZEMAN, Petr, ROUBALOVÁ, Michaela a TRÁVNÍČKOVÁ, Ivana. *Drogová kriminalita a trestní zákoník*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2015. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 978-80-7338-151-6. s. 72.

¹⁰⁹ Momentálně se na seznamu těchto látek vyskytují tři výchozí nebo pomocné látky, a to 1,4-Butandiol, červený fosfor a Gama-butyrolakton.

vlády č. 455/2009 Sb., kterým se pro účely trestního zákoníku stanoví, které rostliny nebo houby se považují za rostliny a houby obsahující omamnou nebo psychotropní látku a jaké je jejich množství větší než malé ve smyslu trestního zákoníku, nařízení vlády č. 41/2014 Sb., o stanovení jiných návykových látek a jejich limitních hodnot, při jejichž dosažení v krevním vzorku řidiče se řidič považuje za ovlivněného takovou návykovou látkou, vyhláška č. 236/2015 Sb., o stanovení podmínek pro předepisování, přípravu, distribuci, výdej a používání individuálně připravovaných léčivých přípravků s obsahem konopí pro léčebné použití.

4. Trestná činnost související se zneužíváním návykových látek

Trestná činnost související se zneužíváním NL je těžce definovatelná oblast, jelikož jde o velmi složitý a rozsáhlý fenomén. Negativní důsledky abúzu NL se do trestněprávní roviny promítají v různých podobách a ovlivňují rozmanité spektrum trestné činnosti. Zejména z toho důvodu je velmi obtížné přiřadit tomuto jevu jednotnou definici, která by obsáhla veškerá protiprávní jednání, jež lze pod tento pojem podřadit. Jednotlivá vymezení jsou z tohoto důvodu většinou značně zjednodušující a přizpůsobená potřebám, pro něž byla vytvořena. Jednotlivé NL mají vzhledem ke svým typickým, již výše popsaným vlastnostem různý potenciál pro ovlivňování jednání člověka, a tedy i k rozličným druhům trestné činnosti.

Tabulka 1: Typická rizika některých návykových látek

Návykové riziko	Typická rizika ve vztahu k trestné činnosti
Alkohol	Výtržnictví, násilná trestná činnost včetně vražd, pašování, nedovolená výroba, prodej nebo podávání alkoholu nezletilým. Časté bývá ovlivnění alkoholem u obětí násilné i majetkové trestné činnosti.
Konopí (hašiš, marihuana)	Opatřovací trestná činnost, prodávání a pašování drog. Nedbalostní trestné činy, např. dopravní nehody u řidičů ovlivněných konopím. Ekonomicky motivovaná kriminalita.
Tlumivé látky	Ilegální obchod s léky na lékařský předpis. Přidávání tlumivých léků do alkoholických nápojů a následné okrádání intoxikovaných. Kombinace benzodiazepinů a alkoholu působí obvykle tlumivě (rizika těžkých otrav), ale někdy paradoxně vyvolává agresi.

Opiáty (např. heroin)	Opatřovací trestná činnost včetně prodávání a pašování drog. Ekonomicky motivovaná kriminalita. Méně často agrese při odvykacích stavech.
Halucinogeny (LSD, MDMA atd.)	Opatřovací trestná činnost, nebezpečné a nesmyslné jednání v souvislosti s aplikací drogy. Prodávání a pašování drog, často dochází k zaměňování různých látek, např. pervitin se prodává jako MDMA. Ekonomicky motivovaná kriminalita.
Těkavé látky	Nebezpečné a nesmyslné jednání v souvislosti s aplikací drogy. Opatřovací trestná činnost (typicky krádeže doma).

Zdroj: NEŠPOR, Karel. *Návyková rizika a kriminalita* [online]. Bohnice: Psychiatrická léčebna Bohnice, oddělení závislostí-muži, 2011 [cit. 20-05-2020]. s. 1-2.

Dostupné z: http://www.mpfrenstat.cz/downloads/dokumenty/navykova_rizika_kriminalita.pdf

Odborná literatura nám v dnešní době nabízí mnoho alternativních způsobů dělení trestné činnosti související s NL. Někteří z autorů uvádějí dělení na primární a sekundární drogovou kriminalitu¹¹⁰, drogovou kriminalitu v užší a širším smyslu¹¹¹, či na kriminalitu spojenou s alkoholovou a nealkoholovou toxikomanií¹¹² apod.

V rámci české právní literatury je frekventovaně využíván koncept primární a sekundární drogové kriminality.¹¹³ Za **primární drogovou kriminalitu** jsou považovány trestné činy

¹¹⁰ GABRHELÍKOVÁ, Pavlína. Primární a sekundární drogová kriminalita – dostačující koncept pro práci s pachateli trestné činnosti související s drogami? In: Sanamin. *Kriminalita a drogy*. Praha: Sanamin, 2012. ISBN 978-80-904536-4-7. s. 31.

¹¹¹ TRÁVNÍČKOVÁ, Ivana a ZEMAN, Petr. *Kriminální kariéra pachatelů drogové kriminality*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 978-80-7338-101-1.

¹¹² NOVOTNÝ, Oto a ZAPLETAL, Josef. *Kriminologie*. Praha: Eurolex Bohemia, 2001. ISBN 80-86432-08-4. s. 331-353.

¹¹³ srov. MRAVČÍK, Viktor, CHOMYNOVÁ, Pavla, GROHMANNOVÁ, Kateřina, JANÍKOVÁ, Barbara, ČERNÍKOVÁ, Tereza, ROUS, Zdeněk, TION LEŠTINOVÁ, Zuzana, NECHANSKÁ, Blanka, VLACH, Tomáš, FIDESOVÁ, Hana, VOPRAVIL, Jiří. *Výroční zpráva o stavu ve věcech drog v České republice v roce 2018* [online]. Praha: Úřad vlády České republiky, 2018 [cit. 18-11-2019]. ISBN 978-80-7440-237-1. s. 43. Dostupné z https://www.drogy-info.cz/data/obj_files/33122/871/VZdrogy2018_web%202020-01-13_V02.pdf

porušující drogovou legislativu a související právní předpisy, které postihují nakládání s nelegální NL. Zpravidla tato regulace vyjadřuje směr protidrogové politiky státu, která si klade za cíl působit zejména na snižování nabídky OPL. Dle platné právní úpravy za primární drogovou kriminalitu považujeme trestné činy podle ustanovení § 283 - §287 TrZ. V rámci členění dle EMCDDA se tyto trestné činy řadí do čtvrté subkategorie drogové kriminality, tzv. trestné činy proti drogovým zákonům. Pojem **sekundární drogové kriminality** bývá často vymezen negativní definicí, jako ostatní trestné činy, které nespádají pod charakteristiku drogových trestných činů dle TrZ. Pod tento termín lze podřadit trestné činy, které nezahrnují přímo nakládání s OPL, avšak jsou páchany v souvislosti s jejich užíváním, a to zejména protiprávní jednání pod vlivem OPL nebo v souvislosti se snahou opatřit prostředky k jejich získání. Jedná se především o trestné činy majetkové, mravnostní a násilné povahy.¹¹⁴ Oproti primární drogové kriminalitě, jejíž podstata je dána samotným charakterem OPL, jako látek, s nimiž je nakládání zakázáno, či striktně regulováno, je začlenění jednotlivých trestných činů pod kategorii sekundární drogové kriminality výrazně obtížnějším úkolem. „*Různé definice sekundární drogové kriminality a specifické přístupy subjektů zabývajících se tímto jevem mohou způsobovat jisté komplikace ve vztahu k fenomenologii tohoto specifického druhu kriminality, a to zejména v souvislosti s hodnocením jejího stavu, struktury či dynamiky.*“¹¹⁵ Problematické je zejména dovodit zapříčinění jednotlivých trestných činů NL, k čemuž je zapotřebí rozsáhlejší množství informací o konkrétním trestném činu a jeho pachateli.¹¹⁶ „*V zahraničních studiích se často využívají pro posouzení vzájemné souvislosti vlastní výpovědi pachatelů (odsouzených) o motivaci jejich trestné činnosti v kombinaci s údaji o jejich závislosti či intoxikaci.*“¹¹⁷ Z dostupných statistik lze získat informace ohledně trestné činnosti spáchané pod vlivem drog, tyto údaje však představují jen nepatrnou část z celkově spáchané sekundární drogové

ZEMAN, Petr, ROUBALOVÁ, Michaela a TRÁVNÍČKOVÁ, Ivana. Drogová kriminalita a trestní zákoník. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2015. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 978-80-7338-151-6.

¹¹⁴ ŠTEFUNKOVÁ, Michaela. Drogy a kriminalita – jaký je mezi nimi vztah? *Adiktologie*. Praha: Klinika adiktologie 1. LF UK a VFN v Praze, 2011(3), 156-164. ISSN 1213-3841. s. 161.

¹¹⁵ PŘECECHTĚL, Petr. *Sekundární drogová kriminalita – co o ní víme, respektive co o ní můžeme vědět?* Příspěvek na konferenci I. Kriminologické dny na Policejní akademie České republiky v Praze konané ve dnech 30. – 31. ledna 2013. s. 183-184.

¹¹⁶ GŘIVNA, Tomáš, SCHEINOST, Miroslav a ZOUBKOVÁ, Ivana. *Kriminologie*. 5. aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-554-5. s. 381.

¹¹⁷ ŠTEFUNKOVÁ, Michaela, VOPRAVIL, Jan, BĚLÁČKOVÁ, Vendula a ZÁBRANSKÝ, Tomáš. Drogová a alkoholová kriminalita v České republice v roce 2007. *Adiktologie*. Praha: Klinika adiktologie 1. LF UK a VFN v Praze, 2013, 13(3-4), 215-226. ISSN 1213-3841. s. 215.

kriminality a nelze z nich dovodit, jaký podíl spáchané trestné činnosti lze přisuzovat užívání NL.

Z dalších modelů trestné činnosti související s NL je čteně využíván čtyřstupňový konceptuální model podle Evropského monitorovacího střediska pro drogy a drogovou závislost (EMCDDA).¹¹⁸ Tato diferenciací EMCDDA je určena k vymezení čtyř kategorií trestných činů (tzv. drug-related crimes):

„Psychofarmakologicky podmíněná trestná činnost: trestné činy spáchané pod vlivem psychoaktivní látky, jako důsledek jejich akutního nebo chronického užívání.

Ekonomicky motivovaná trestná činnost: trestné činy spáchané za účelem získání peněz (nebo drog) na financování užívání drog.

Systémová trestná činnost: trestné činy spáchané v rámci fungování nezákonných drogových trhů jako součást procesu nezákonné nabídky, distribuce a užívání drog.

Trestné činy porušování drogových zákonů: trestné činy spáchané porušováním drogové legislativy a souvisejících právních předpisů.¹¹⁹

Tento model upřednostňují především s ohledem na skutečnost, že rozděluje trestnou činnost spadající pod sekundární drogovou kriminalitu na 3 zvláštní podkategorie, čímž zvyšuje přehlednost trestných činů tohoto typu. Umožňuje tím i řešení problémů spojených s odhadováním objemu drogové kriminality komplexnějším způsobem, který vede ke zlepšení zhodnocování míry této trestné činnosti a trendů na drogové scéně.¹²⁰

Vedle těchto dvou nejvíce užívaných modelů trestné činnosti související s návykovými látkami se v rámci odborné literatury setkáváme s dalšími možnými kategorizacemi a vymezeními tohoto

¹¹⁸ GRIVNA, Tomáš, SCHEINOST, Miroslav a ZOUBKOVÁ, Ivana. 2019.op. cit. s. 379-380.

¹¹⁹ EVROPSKÉ MONITOROVACÍ CENTRUM PRO DROGY A DROGOVOU ZÁVISLOST. *Úkol drogy: Drogy a trestná činnost — složitý vztah* [online]. Lisabon: Evropské monitorovací centrum pro drogy a drogovou závislost, 2007 [cit. 23-4-2019]. ISSN 1725-8480 Dostupné z: http://www.emcdda.europa.eu/system/files/publications/470/Dif16CS_84996.pdf

¹²⁰ GABRHELÍKOVÁ, Pavlína. Primární a sekundární drogová kriminalita – dostačující koncept pro práci s pachateli trestné činnosti související s drogami? In: Sanamin. *Kriminalita a drogy*. Praha: Sanamin, 2012. ISBN 978-80-904536-4-7. s. 32.

jevu a se snahou o co nejpřesnější vystižení tohoto typu kriminality. Jako příklad můžeme uvést dělení podle Válkové¹²¹ a Jurákové¹²².

„Na základě platné právní úpravy můžeme trestné činy související s omamnými a psychotropními látkami kategorizovat následně:

- 1. Drogové delikty v užším slova smyslu*
- 2. Drogové delikty v širším slova smyslu*
- 3. Trestné činy spáchané za účelem získání omamné a psychotropní látky*
- 4. Trestné činy spáchané pod vlivem omamné a psychotropní látky*
- 5. Trestné činy páchané na toxikomanech.“*

Pro následující popis jednotlivých druhů trestné činnosti související s NL bylo vybráno mezinárodně uznávané dělení podle EMCDDA.

4.1. Konceptuální model evropského monitorovacího střediska pro drogy a drogovou závislost

Evropské monitorovací středisko pro drogy a drogovou závislost je jednou z decentralizovaných agentur EU, jehož sídlo nalezneme v Lisabonu. Bylo zřízeno roku 1993 a svoji činnost zahájilo v roce 1995. Smyslem této organizace je poskytovat souhrnné informace a ucelený přehled o situaci v oblasti drogové problematiky, na základě sběru a analýzy dat poskytovaných monitorovacími centry jednotlivých členských států. Tato monitorovací centra pak tvoří nadnárodní síť zvanou REITOX.¹²³

¹²¹ VÁLKOVÁ, Helena a KUČHTA, Josef. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2012. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 978-80-7400-429-2. s. 528.

¹²² JURÁKOVÁ, Iveta. *Trestněprávní postih toxikomanů*. Brno: Masarykova univerzita, 1999. ISBN 80-210-2234-5. s. 66.

¹²³ EVROPSKÉ MONITOROVACÍ CENTRUM PRO DROGY A DROGOVOU ZÁVISLOST. *EMCDDA, Váš referenční bod v otázkách drog v Evropě* [online]. Lisabon: Evropské monitorovací centrum pro drogy a drogovou závislost, 2019 [cit. 4-5-2019]. Dostupné z: <http://www.emcdda.europa.eu/about-CS>

Jedním z primárních cílů této organizace bylo přijetí jasné formulace pojmu trestná činnost související s drogami. Tento cíl se jasně snoubil s jedním z bodů¹²⁴ Protidrogového akčního plánu EU na období 2005-2008, jež si pro vytvoření této definice stanovila limit rok 2007¹²⁵.

Jak sám vyjádřil Marcel Reimen, předseda správní rady EMCDDA, v jedné ze zpráv Úkol drogy¹²⁶ „V Evropě je potřeba snížit trestnou činnost související s drogami v současné době považována za důležitý politický cíl. Přijetí jasné definice trestné činnosti související s drogami je nezbytným prvním krokem k vytvoření metodiky potřebné pro hodnocení nejen skutečného rozsahu tohoto problému, ale i dopadu našich politik a opatření.“¹²⁷

Základem pro formulaci termínu „trestná činnost související s drogami“ se stal model sestávající ze čtyř typů drogové trestné činnosti. Čtyřstupňový konceptuální model vychází z Goldsteinova¹²⁸ tripartitního schématu, které se zabývá vztahem drog a násilí. Tento americký novinář a spisovatel definoval 3 modely vztahů mezi užíváním drog a páčáním násilí, jejichž vzájemný vztah spatřuje ve třech směrech: psychofarmakologickém, ekonomicko-kompulzivním a systémovém. Goldsteinův model byl EMCDDA rozšířen o čtvrtou kategorii trestné činnosti porušující protidrogové zákony.

4.2. Psychofarmakologicky podmíněná trestná činnost

Psychofarmakologicky podmíněnou trestnou činností obecně rozumíme trestnou činnost, která je spáchána v důsledku akutního nebo chronického užívání návykové látky, kdy užití návykové látky kriminální jednání pachatele přímo vyvolává, nebo jej alespoň zesiluje, či jej činí závažnějším.

¹²⁴ konkrétně bod číslo 25 Protidrogového akčního plánu EU

¹²⁵ Úřad vlády ČR. *Protidrogový akční plán EU na období 2005 až 2008*. 1. vyd. Praha: Úřad vlády České republiky, 2005. ISBN 80-86734-57-9.

¹²⁶ Úkol drogy je řada krátkých zpráv, které vydává EMCDDA. Tyto zprávy jsou vydávány třikrát ročně ve 23 unijních jazycích a zároveň v turečtině a norštině.

¹²⁷ EVROPSKÉ MONITOROVACÍ CENTRUM PRO DROGY A DROGOVOU ZÁVISLOST. *Úkol drogy: Drogy a trestná činnost — složitý vztah* [online]. Lisabon: Evropské monitorovací centrum pro drogy a drogovou závislost, 2007 [cit. 20-11-2019]. ISSN 1725-8480 Dostupné z: http://www.emcdda.europa.eu/system/files/publications/470/Dif16CS_84996.pdf

¹²⁸ GABRHELIKOVÁ, Pavlína. Primární a sekundární drogová kriminalita – dostačující koncept pro práci s pachateli trestné činnosti související s drogami? In: Sanamin. *Kriminalita a drogy*. Praha: Sanamin, 2012. ISBN 978-80-904536-4-7. s. 32.

Pod tuto kategorii trestné činnosti můžeme subsumovat tři podkategorie:

- a) trestná činnost páchaná jako důsledek bezprostředního požití NL
- b) trestná činnost páchaná jako důsledek dlouhodobého užívání drog
- c) trestná činnost páchaná na toxikomanech¹²⁹

Jedná se o velmi široký výčet trestných činů, do něhož zařazujeme trestné činy spáchané v důsledku alkoholové i nealkoholové toxikomanie. V obou případech se může jednat o trestné činy, u nichž je užití návykové látky za okolností stanovených zákonem přímo znakem skutkové podstaty (opilství § 360 TrZ, ohrožení pod vlivem návykové látky § 274 TrZ), trestné činy spáchané pod vlivem NL, kde působí jako iniciační prvek a podílí se na odstranění morálních a sociálních zábrán (např. Týrání osoby žijící ve společném obydlí dle § 199 TrZ, Ublížení na zdraví dle § 146 TrZ, Znásilnění dle § 185 TrZ a jiné formy sexuálního napadení, Vražda dle § 140 TrZ, Rvačka dle § 158 TrZ) nebo jiné trestné činy související s nadměrným užíváním NL (zanedbání povinné výživy dle § 196 TrZ).¹³⁰

Aktuálním předmětem zkoumání je existence kauzality mezi užíváním NL a kriminalitou. Prozatím však neexistuje signifikantní důkaz, který by poukazoval na bezpodmínečnou korelaci těchto dvou jevů.¹³¹ Vzhledem k tomu, že se jedná o složitě identifikovatelný vztah, je zapotřebí zohlednit více faktorů.

Jak uvádí Stevens, Trace, & Bewley-Taylor „*Psychoaktivní látky mají farmakologické vlastnosti, které ovlivňují náladu, vnímání, vědomí, a tedy mají vliv i na kriminální chování.*“¹³² Jednotlivé biologické a chemické vlastnosti nejrozšířenějších NL, které jsou již v odborných publikacích poměrně specificky popsány (viz kapitola 1). Některé z těchto látek v konzumentech podněcují agresivitu, odstraňují zábrany a oslabují schopnost předvídat a kontrolovat následující deviantní

¹²⁹ EVROPSKÉ MONITOROVACÍ CENTRUM PRO DROGY A DROGOVOU ZÁVISLOST. *Úkol drogy: Drogy a trestná činnost — složitý vztah* [online]. Lisabon: Evropské monitorovací centrum pro drogy a drogovou závislost, 2007 [cit. 20-11-2019]. ISSN 1725-8480 Dostupné z: http://www.emcdda.europa.eu/system/files/publications/470/Dif16CS_84996.pdf

¹³⁰ Analogicky aplikováno rozdělení dle Kuchty a Válkové užití na trestnou činnost související s alkoholem. VÁLKOVÁ, Helena a KUČTA, Josef. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2012. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 978-80-7400-429-2.

¹³¹ Srov. SEDDON, Toby. Explaining the drug-crime link: theoretical, policy and research issues. *Journal of Social Policy*. Edinburgh, 2000 (1), s. 95 a násl.

¹³² STEVENS, Alex., TRACE, Mike., BEWLEY-TAYLOR, Dave. *Reducing Drug Related Crime: an overview of the global evidence*. In: The Beckley Foundation Drug Policy Programme. *Reducing Drug Related Crime: An Overview of the Global Evidence* [online]. Oxford: THE BECKLEY FOUNDATION, 2005, s. 1-2 [cit. 06-01-2020]. Dostupné z: https://beckleyfoundation.org/wp-content/uploads/2016/04/BF_Report_05.pdf

chování (alkohol), jiné naopak jedince utlumují a umírňují (např. konopné, opiáty, sedativa). Je však obtížné reakci organismu předem předvídat, jelikož kromě různých účinků jednotlivých druhů NL na lidský organismus, je třeba zohlednit i další individuální okolnosti, které souvisí zejména s konkrétním jedincem (faktory biopsychického charakteru, např. genetická výbava, charakter), dále vliv prostředí (rodina, partnerství, škola, pracovní prostředí) a situační faktory (stres, vážná onemocnění, existenční problémy).¹³³ „Ovlivnění chování a jednání pachatele (ale i oběti) se může projevit v mnoha oblastech – změna kognitivních funkcí, zúžené vnímání, dezorientovanost, halucinace, amnézie, ale také odbrzdění kontrolních mechanismů či dezinhibice parafílie. U většiny návykových látek nelze předpokládat pouze jediný typ projevu, reakce může být při užití stejné látky naprosto rozdílná (např. po užití halucinogenu mohou v jednom případě nastat příjemné sexuální halucinace, podruhé nabuzení fyzického sexuálního chování či agrese).“¹³⁴

Vedle psychofarmakologických vlastností NL existují i další faktory týkající se příčinné souvislosti těchto dvou sociálně patologických jevů a těmi jsou zejména:

- a) motivace k trestné činnosti, zda se jedná o protiprávní jednání podněcované agresivitou, sexuálním napětím, pomstou či nedostatkem financí,
- b) stav pachatele v době protiprávního jednání-jedinec se nachází ve fázi akutní intoxikace (způsobení dopravní nehody v opilosti), abstinenčního syndromu (abstinenční příznaky závislých na heroinu se projevují podrážděností se zvýšenou agresivitou), nebo se u něj projevují následky dlouhodobého abúzu NL související s degeneračními onemocněními a psychickými poruchami, které mění podstatu osobnosti a mohou vyvolávat zvýšenou tendenci k páchání kriminality ve formě různých psychických poruch (v důsledku dlouhodobého užívání je u pachatele rozvinutá toxická psychóza, která v něm vyvolává zvýšené sklony k násilí),

¹³³ NOVOTNÝ, Otto, ZAPLETAL, Josef a kolektiv. *Kriminologie*. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2008. ISBN 978-80-7353-376-8, s. 346.

¹³⁴ BLATNÍKOVÁ, Šárka, FARIDOVÁ Petra, ZEMAN Petr. *Násilná sexuální kriminalita - téma pro experty i veřejnost*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2014. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 978-80-7338-143-1. s. 121.

- c) stupeň závislost na NL-v rámci psychofarmakologicky podmíněné trestné činnosti se můžeme setkat se širokým spektrem pachatelů, může se jednat o experimentátory, příležitostné uživatele, až po problémové uživatele NL s rozvinutou závislostí.¹³⁵

Jak již plyne z výše uvedeného, kriminalita spáchaná v důsledku užití NL tvoří široké spektrum trestných činů. Spolu s přihlédnutím k vysoké míře latence je velmi obtížné určit skutečnou míru tohoto druhu kriminality. Mimořádně vysoká latence je zapříčiněna zejména obtížnou prokazatelností přítomnosti NL při páchání trestného činu, průkaznost metabolitů NL v biologickém materiálu pachatele je v terénu značně komplikovaná a oproti detekčním zkouškám na přítomnost alkoholu nejsou orgány policie pro testování nealkoholové NL dostatečně vybaveny. Nadto je zapotřebí pohlížet na statistické údaje jako na podhodnocené, vzhledem k obtížnosti zjišťování přítomnosti návykové látky při protiprávním jednání s ohledem na časový úsek mezi jednáním a dopadením pachatele. Z těchto důvodů se policie orientuje zejména na omezování nabídky NL.¹³⁶

Tabulka 2: Prokazatelnost některých návykových látek běžným toxikologickým vyšetřením.

Látka	Prokazatelné po (dny)
Amfetaminy	1–2
Barbituráty dlouhodobě působící	10–14
Barbituráty krátkodobě působící	3–5
Diazepam	2–4
Kokain	0,2 - 0,5
Opiáty (morfin, kodein)	1–2
Konopí (THC)	14-42 (chronické), 2-8 (nechronické)

Zdroj: NEŠPOR, Karel. *Návyková rizika a kriminalita* [online]. Bohnice: Psychiatrická léčebna Bohnice, oddělení závislostí-muži, 2011. s. 2.

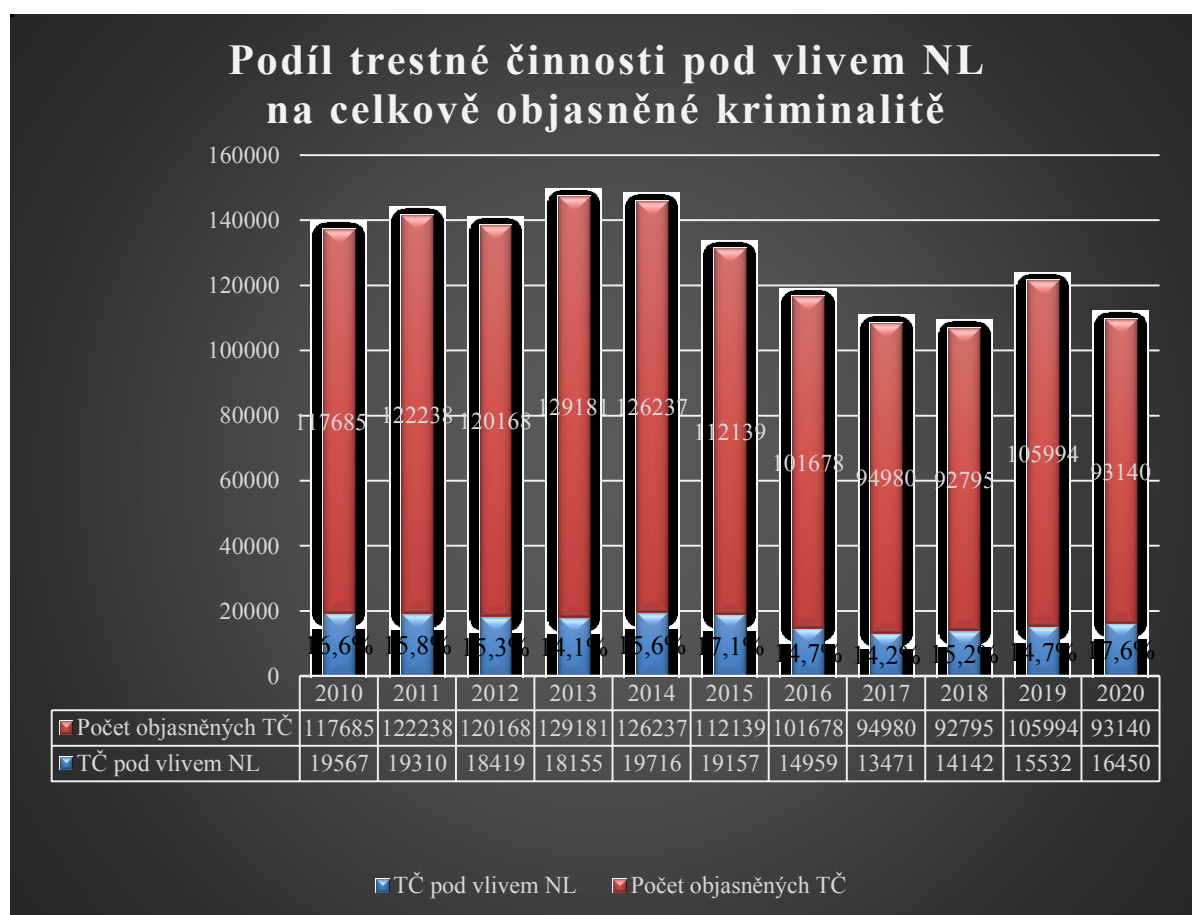
Dostupné z: http://www.mpfrenstat.cz/downloads/dokumenty/navykova_rizika_kriminalita.pdf

¹³⁵ PŘECECHTĚL, Petr, ZOUBKOVÁ, Ivana a NAJMAN, Tomáš. Poznatky z výzkumu sekundární drogové kriminality. In: *Kriminologické dny 2018. Sborník z VI. ročníku mezinárodní konference* [online]. Olomouc: Iuridicum Olomoucense, o.p.s., 2018. ISBN 978-80-88266-24-2. s. 173 [cit. 23-4-2019]. Dostupné z: <http://www.czkrim.cz/cs/soubory-ke-stazeni/sbornik-z-konference-vi-kriminologicke-dny-2018>.

¹³⁶ NOVOTNÝ, Oto a ZAPLETAL, Josef. *Kriminologie*. Praha: Eurolex Bohemia, 2001. ISBN 80-86432-08-4. s. 350.

Při snaze o kvantifikaci tohoto typu trestné činnosti vycházíme zejména ze statistických přehledů kriminality poskytovaných Policejním prezidiem PČR. Dle těchto údajů bylo v roce 2020 celkově objasněno 93 140 trestných činů, z nichž 16 450 (přibližně 17,6 %) bylo spácháno pod vlivem NL. V 11 167 případech, tedy téměř 68 % byly tyto trestné činy spáchány pod vlivem alkoholu a zbylých 5 283 případech, tedy 32 % pod vlivem jiných NL. Na základě analýzy policejních statistik z let 2010-2020 můžeme konstatovat, že procentuální účast trestných činů páchaných pod vlivem NL na celkovém počtu objasněné kriminality je relativně konstantní.¹³⁷

Graf 1: Podíl trestné činnosti pod vlivem NL na celkově objasněné kriminalitě

Zdroj: Vlastní zpracování z PČR. *Statistická ročenka Policejního prezidia pro rok 2018* [online]. Praha: Policie České republiky, 2018 [cit. 05-06-2019]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2018.aspx?fbclid=IwAR13X0aOjnKNKJZfW-gbNeXKtqvbt7NIYULKgyi91A6VsvJTK47pvbUNhDQ> a z PČR. *Statistická ročenka Policejního prezidia pro rok 2020* [online]. Praha: Policie České republiky, 2020 [cit.1-01-2020]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2020.aspx>

¹³⁷ Tato procentuální účast se pohybuje v rozmezí 14,1-17,6 %, viz graf.

V roce 2020 největší část objasněných trestných činů spáchaných pod vlivem NL tvořily trestné činy Ohrožení pod vlivem návykové látky a Opilství (§ 274, § 360 TrZ), násilná kriminalita (zejména úmyslné ublížení na zdraví § 145-146a TrZ, násilí proti úřední osobě § 323- 326 TrZ, nebezpečné vyhrožování § 353 TrZ, porušování domovní svobody § 178 TrZ), dopravní nehody silniční nedbalostní (§ 143, § 147, § 148, § 273, § 274, § 277, § 360 TrZ), maření výkonu úředního rozhodnutí (§ 337 TrZ) a výtržnictví (§ 358, § 359 TrZ).¹³⁸

4.2.1. Stanovisko trestního kolegia Nejvyššího soud sp. zn. Tpjn 300/2020

Aktuální téma představuje stanovisko Trestního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 21. října 2020 týkající se trestní odpovědnosti řidiče ovlivněného jinou návykovou látkou než alkoholem (u kterého je dle ustálené soudní praxe zpravidla rozhodující hranice 1 promile alkoholu v krvi při řízení vozidla) za přečin dle § 274 TrZ Ohrožení pod vlivem návykové látky.

Toto stanovisko vyjadřuje hodnoty koncentrace návykové látky v krevním séru, jichž je zapotřebí minimálně dosáhnout, aby se řidič při řízení motorového vozidla nacházel ve stavu vylučující způsobilost ve smyslu § 274 odst. 1 TrZ. Konkrétně se jedná o hodnoty:

- 10 ng/ml Delta-9-tetrahydrokanabinolu (9-THC)
- 150 ng/ml Methamfetaminu
- 150 ng/ml Amfetaminu
- 150 ng/ml 3,4-Methylendioxyamfetaminu (MDMA)
- 150 ng/ml 3,4-Methylendioxyamfetaminu (MDA)
- 75 ng/ml Kokainu
- 200 ng/ml Morfinu

Již zjištění koncentrace návykové látky v krevním séru řidiče vozidla, které bude uvedeno ve znaleckém posudku nebo odborném vyjádření z oboru zdravotnictví, odvětví toxikologie bude dostatečným podkladem pro závěr o vině takového řidiče. V těchto případech nebude nadále zapotřebí zjišťovat míru ovlivnění řidiče návykovou látkou prostřednictvím znaleckých posudků z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie.

¹³⁸ PČR. *Statistická ročenka Policejního prezidia pro rok 2020* [online]. Praha: Policie České republiky, 2020 [cit. 1-01-2020]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2020.aspx>

Naopak zpracování těchto posudků bude nadále nezbytné zejména tehdy, bude-li se přičetnost posuzovat z důvodu jiné právní kvalifikace skutku, bude třeba řešit otázku závislosti řidiče na NL v souvislosti s uložením ochranného léčení, v případě současného užití NL a alkoholu a pokud to bude odůvodněno potřebou psychiatrického zkoumání na základě jiných nestandardních skutečností.

Text stanoviska zaujatého pod spisovou značkou Tpjn 300/2020 bude v následujících týdnech zveřejněn i s odůvodněním na webových stránkách Nejvyššího soudu v databázi Rozhodnutí a stanovisek.¹³⁹

4.2.2. Trestná činnost páchaná na toxikomanech

Oběťmi tohoto patologického jevu jsou zpravidla osoby závislé, nebo osoby pod vlivem NL. Obligatorním znakem tohoto druhu trestné činnosti je úmyslné zneužití stavu bezbrannosti, nebo zvýšené zranitelnosti oběti, který je způsobený NL. Může se jednat o stav aktuálního působení látky, tedy o tzv. toxickou psychózu, o fázi útlumu, kdy se projevuje abstinenční syndrom, popř. o jiný projev závislosti. Tyto stavy u oběti snižují schopnost bránit se, zhoršují její úsudek a kognitivní schopnosti, v některých případech se oběť dokonce nachází ve stavu hlubokého spánku, popř. bezvědomí, které jsou způsobeny vlivem intoxikace.

Jedná se o trestnou činnost s vysokou mírou latence, někdy označovanou i za tzv. kriminalitu bez obětí, což je zpravidla způsobeno tím, že oběť sama pociťuje vinu, nechce přijít do kontaktu s policií, v důsledku užití NL si není schopna vybavit podrobnosti činu, popř. není oznámení trestného činu schopna.

U osob závislých na NL je spatřován vyšší potenciál k viktimizaci, jelikož se řadí mezi skupiny s rizikovým faktorem souvisejícím s rizikovým chováním potencionálních obětí. Zvýšená viktimnost hrozí jedincům, kteří se chovají patologicky, či jinak odchylným způsobem. S tím je třeba spojovat i skutečnost, že se častěji nacházejí ve viktimogenních situacích nebo lokalitách, popř. jsou součástí sociální skupiny společností vyloučené.

¹³⁹ Nejvyšší soud. *Trestní kolegium Nejvyššího soudu zaujalo stanovisko k trestní odpovědnosti řidiče motorového vozidla ovlivněného jinou návykovou látkou než alkoholem*. tisková zpráva z 22. 10. 2020[online]. Nejvyšší soud 2020.[cit.25.11.2020]. Dostupné z: https://www.nsoud.cz/Judikatura/ns_web.nsf/0/986DCE860751D5F8C1258609001EAD7A?openDocument.

Příkladem je možné uvést protiprávní jednání obsažená ve skutkových podstatách Zvláštní části TrZ jako např. ustanovení § 175 TrZ vydírání, § 185 TrZ znásilnění, § 171 TrZ omezování osobní svobody či § 186 TrZ sexuální nátlak. Frekventovaně se také jedná o majetkové trestné činy a trestné činy násilné povahy.

4.3. Ekonomicky motivovaná trestná činnost

Druhá kategorie konceptuálního modelu dle EMCDDA nese název Ekonomicky motivovaná trestná činnost, v odborné literatuře také často označována jako kriminalita opatrovací, popřípadě obstarávací. Název této skupiny trestných činů je odvozen z původního Goldsteinova názvu *Economic compulsive violence*¹⁴⁰. Za výstižnější považují překlad Ekonomicky kompulzivní¹⁴¹ trestná činnost¹⁴², který vedle motivace k trestné činnosti vyjadřuje i nutkavost takového jednání, která je způsobena potřebou jedince opatřit si přímo NL, popřípadě finanční prostředky k jejímu následnému obstarání.

Jak vyplývá z dynamického konceptu, je tento druh kriminality spojován převážně se závislostí a problémovým užíváním NL. Zvyšující se spotřebu toxikomana, která souvisí s postupující závislostí a finanční náročnost NL, je třeba považovat za jedny z kriminogenních faktorů, které ovlivňují rozsah protiprávního jednání za účelem obstarání NL. Jedním z následků abúzu NL je sociální exkluze toxikomana a následné snížení schopnosti opatřovat si legitimní zdroj příjmů, čímž často dochází k sociálně ekonomické deprivaci. To v určitém časovém horizontu zpravidla vede k potřebě opatřovat si přinejmenším část finančních prostředků nelegální cestou. „U žen jde především o krádeže v obchodech, prostituci a prodej drog. Muži se častěji dopouštějí vloupání, ozbrojených loupeží, krádeží v lékárnách, nedovolenou výrobou, dovozu, opatrování a přechovávání drog a šíření toxikomanie.“¹⁴³

¹⁴⁰ GOLDSTEIN, Paul J. The drugs/violence nexus: A tripartite conceptual framework. *Journal of drug issues*. Tallahassee: SAGE Publications, 1985, 15 (4), 493-506.

¹⁴¹ Dle slovníku cizích slov-význam slova kompulzivní vyjadřuje nutkavé jednání člověka, nedostatečně řízené rozumově, příp. pro nedostatečnou schopnost sebekontroly.

¹⁴² ABZ SLOVNÍK CIZÍCH SLOV. Pojem kompulzivní. *Scs.abz.cz* [online]. Praha: Slovník cizích slov Abz.cz, 2019 [cit. 2019-10-02]. Dostupné z: <https://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/kompulzivni>

¹⁴³ JURÁKOVÁ, Iveta. *Trestněprávní postih toxikomanů*. Brno: Masarykova univerzita, 1999. ISBN 80-210-2234-5. s. 67.

Tabulka 3: Ceny OPL v roce 2018 v Kč

Cannabis		Hašiš	Extáze		Pervitin		Heroin		Kokain	
Kč/gram	Modus ¹⁴⁴	Kč/gram	Kč/gram	Modus	Kč/gram	Modus	Kč/gram	Modus	Kč/gram	Modus
25-520	100-200	100-400	80-300	100-200	500_6000	1000-2500	1000-2000	1000	800-3000	2000

Zdroj: Vlastní zpracování z NMS. *Výroční zpráva strana o stavu ve věcech drog v České republice v roce 2018* [online]. Praha: Národní monitorovací středisko pro drogy a závislosti, 2019 [cit. 16-05-2020]. str. 97

„Průměrný středněrozpočtový uživatel drog na otevřené drogové scéně utratí denně 500 až 1000 Kč, tedy měsíčně 15 000–30 000 Kč. Typicky je to uživatel pervitinu nebo uživatel kombinující pervitin s dalšími látkami. Část uživatelů drog (maximálně 5–10 %) investuje do drog cca 2 000–3 000 Kč denně, tedy cca 60 000–90 000 Kč měsíčně. Můžeme je řadit do kategorie vysokorozpočtových uživatelů drog.“¹⁴⁵ Dle národního odhadu počtu problémových uživatelů drog, který je každoročně prováděn na základě průzkumů provedených multiplikační metodou v součinnosti s klienty nízkoprahových center v rámci krajů, byl v roce 2019 odhadnut celkový počet problémových uživatelů pervitinu a opioidů na 45 100 uživatelů, z čehož 34 600 tvoří uživatelé pervitinu a 3 200 uživatelé heroínu, zbylá hodnota připadá na uživatele buprenorfinu¹⁴⁶ a jiných opioidů.¹⁴⁷ Na základě výše uvedených údajů lze konstatovat, že odhadovaný počet problémových uživatelů pervitinu ročně utratí 6,5-12,5 mld za nákup pervitinu, problémoví uživatelé heroínu pak 2,3-3,5 mld ročně.

Za problematické lze považovat určení rozsahu tohoto typu kriminality. Z důvodu nedostatku informací vztahujících se ke konkrétnímu jednání, je velmi obtížné dávat jednotlivé skutky

¹⁴⁴ Modus - nejčastěji udávaná cena

¹⁴⁵ HERCOG, Aleš. Drogy a kriminalita pohledem terénních programů. In: Sanamin. *Kriminalita a drogy*. Praha: Sanamin, 2012. ISBN 978-80-904536-4-7. s. 50-51.

¹⁴⁶ Buprenorfin je substituční lék pro léčbu závislosti na opioidech a opiátech, který vyvolává účinky obdobné těmto látkám a tím brání abstinenčním příznakům a snižuje bažení po droze. Momentálně jsou na českém trhu k dispozici čtyři preparáty s účinnou látkou buprenorfin: Subutex, Suboxone, Ravatta, Buprenorphine.

¹⁴⁷ MRAVČÍK, Viktor, CHOMYNOVÁ, Pavla, GROHMANNOVÁ, Kateřina, JANÍKOVÁ, Barbara, ČERNÍKOVÁ, Tereza, ROUS, Zdeněk, CIBULKA Jan, FIDESOVÁ, Hana, VOPRAVIL, Jiří. *Výroční zpráva o stavu ve věcech drog v České republice v roce 2019* [online]. Praha: Úřad vlády České republiky, 2019 [cit. 18-11-2020]. ISBN 978-80-7440-254-8. s. 84. Dostupné z: https://www.drogy-info.cz/data/obj_files/33369/1076/VZdrogy2019_v02_s%20obalkou.pdf

do příčinné souvislosti s potřebou obstatat si NL. K získání relevantních statistických údajů z oficiálních statistik Policejního prezidia PČR a Ministerstva spravedlnosti by bylo zapotřebí, aby zohledňovaly i motivaci k trestné činnosti. Obdobně není možné určit vzorec pro přiřaditelnost protiprávního jednání konkrétnímu druhu NL. Lze však předpokládat, že se tento druh trestné činnosti bude vyskytovat zejména u uživatelů NL s vysokým závislostním potenciálem (heroin, pervitin), u nichž zpravidla v důsledku rozvinuté závislosti dochází k absenci legitimních příjmů. U uživatelů NL s nižším závislostním potenciálem (např. halucinogeny, konopí), popř. uživatelů látek s nižší tržní cenou zpravidla nedochází k tlaku na zapojení do trestné činnosti. Pro přibližné určení rámce této kriminality je možné použít retrospektivní expertní odhady Národní centrály a Národního monitorovacího střediska, které spočívají v určení podílu trestné činnosti spáchané uživateli drog zejména za účelem získání prostředků na nákup drog pro vlastní potřebu. Provádí se na základě průřezového dotazníkového šetření postaveného na odhadech za předchozí kalendářní rok, které je od roku 2009 realizováno ve dvouletých intervalech. Šetření se provádí se zástupci územních odborů policie, tj. obvodního a městského ředitelství policie. Poslední odhad ekonomicky motivované drogové kriminality byl proveden v roce 2017. Výsledky publikuje NMS ve výročních zprávách o stavu ve věcech drog.¹⁴⁸

„V r. 2017 bylo v ČR zjištěno celkem 120,4 tis. vybraných ekonomicky motivovaných TČ (60 % všech zjištěných TČ celkem), z nich odhadem 42,3 tis. TČ spáchali uživatelé drog (35 % vybraných TČ) (v r. 2015 to bylo 156 tis. zjištěných TČ, z toho odhadem 33 % spáchali uživatelé drog).“¹⁴⁹ Dominantní část ekonomicky motivované drogové kriminality tvoří majetková trestná činnost. Konkrétně jde zejména o trestný čin krádeže dle § 205 TrZ (krádeže motorových vozidel, jízdních kol, věcí z automobilů, vloupání do víkendových chat, bytů, obchodů, či jiných objektů) a trestný čin loupeže dle §173 TrZ. Z údajů dále vyplývá, že téměř čtvrtina případů trestného činu zpronevěry dle § 206 TrZ byla spáchána uživateli NL.

¹⁴⁸ ROUBALOVÁ, Michaela. *Možnosti zjišťování míry a struktury sekundární drogové kriminality v podmínkách České republiky*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2019. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 978-80-7338-180-6. s. 15.

¹⁴⁹ MRAVČÍK, Viktor, CHOMYNOVÁ, Pavla, GROHMANNOVÁ, Kateřina, JANÍKOVÁ, Barbara, ČERNÍKOVÁ, Tereza, ROUS, Zdeněk, TION LEŠTINOVÁ, Zuzana, KIŠŠOVÁ, Lucia, NECHANSKÁ, Blanka, VLACH, Tomáš, FIDESOVÁ, Hana, VOPRAVIL, Jiří. *Výroční zpráva o stavu ve věcech drog v České republice v roce 2017 [online]*. Praha: Úřad vlády České republiky, 2017. [cit.10-11-2019]. ISBN 978-80-7440-219-7. s. 219, dostupné z: https://www.drogy-info.cz/data/obj_files/32962/837/VZdrogy2017_web181207.pdf

Tabulka 4: Počty vybraných trestných činů spáchaných uživateli NL v r. 2017

	Celkem zjištěné	Spácháno uživateli	Podíl (%)	Celkem objasněné TČ	Spácháno uživateli	Podíl (%)
Krádež a neoprávněné užívání cizí věci	60 501	24 429	40,4	15 866	5 084	32,0
Krádež	8 970	4 030	44,9	2 316	883	38,1
Porušování domovní svobody	20 354	7 569	37,2	4 594	1 45	32,5
Neoprávněné držení platebního prostředku	1 563	469	30,0	1 002	306	30,5
Loupež	6 589	2 463	37,4	1 820	680	37,4
Porušování domovní svobody	161	8	5,2	122	6	4,9
Podvod	3 678	780	21,2	2 330	472	20,2
Zpronevěra	1 936	487	25,1	1 155	287	24,8
Vraždy loupežné	4 761	766	16,1	3 370	526	15,6
Úmyslné ublížení na zdraví	6	1	16,7	6	1	16,7
Vydírání	1 050	149	14,2	811	117	14,4
Zanedbání povinné výživy	8 979	782	8,7	8 962	781	8,7
Omezování a zbavení osobní svobody	1 812	326	18,0	1 218	200	16,4
Celkem	120 360	42 259	35,1	43 572	10 837	24,9

Zdroj: Vlastní zpracování z NMS. *Výroční zpráva strana o stavu ve věcech drog v České republice v roce 2017*

[online]. Praha: Národní monitorovací středisko pro drogy a závislosti, 2017 [cit. 10-6-2019]. str. 220

Dalším způsobem zjištění rozsahu a struktury trestné činnosti za účelem získání finančních prostředků na pořízení nelegálních NL jsou reprezentativní dotazníkové studie mezi odsouzenými vězni. Respondenty jsou náhodně vybraní pravomocně odsouzení vězni a studie mezi nimi probíhá formou dotazníkového šetření. Za přednost této studie lze považovat komplexnější zkoumání drogové kriminality, zejména s ohledem na možnost získání dat týkajících se motivace k trestné činnosti bezprostředně od pachatelů. Na druhou stranu ji nelze považovat za plně vypovídající vzhledem k jejímu zaměření na specifickou ohraničenou skupinu vězeňské populace.¹⁵⁰ Výsledky poslední studie z roku 2018 ukazují, že protiprávního jednání za účelem pořízení prostředků na NL se někdy v minulosti dopustilo přibližně 23 % odsouzených.

Tabulka 5: Spáchání krádeže nebo jiného trestného činu za účelem pořízení prostředků na NL v letech 2014, 2016, 2018, v %

Rok	Tabák	Alkohol	Jiné NL
2014	14,7	9,6	24,8
2016	13,7	9,6	25,8
2018	11,9	9,0	23,1

Zdroj: *Vlastní zpracování z ROUBALOVÁ, Michaela a kol. Možnosti zjišťování míry a struktury sekundární drogové kriminality v podmínkách České republiky [online]. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2019. s. 29. Dostupné z: <http://www.ok.cz/iksp/docs/455.pdf>*

4.4. Systémová trestná činnost

Třetí koncepcí trestné činnosti související se zneužíváním NL je systémová trestná činnost. Tento druh kriminality souvisí převážně s nezákonnými drogovými trhy, kde dochází ke střetu nabídky a poptávky po NL. Nelegální obchod s drogami je jednou z hlavních oblastí zájmu

¹⁵⁰ ROUBALOVÁ, Michaela. *Možnosti zjišťování míry a struktury sekundární drogové kriminality v podmínkách České republiky*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2019. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 978-80-7338-180-6. s. 28.

organizovaných zločineckých skupin¹⁵¹, které se na základě poskytování nelegálního zboží a služeb podílí na vzniku a šíření různých patologických jevů.

Právě nezákonná povaha drogového trhu je klíčová pro charakteristiku protiprávních jednání, která s touto činností souvisí, jelikož zpravidla vylučuje možnost využít formální mechanismy obrany, jež jsou poskytovány státní mocí. Primárně se jedná o násilnou kriminalitu, která souvisí s procesem nabídky, distribuce a užívání návykových látek na ilegálních trzích, časté jsou teritoriální spory mezi dealery v důsledku konkurence v obchodu s OPL, vymáhání dluhů a s tím související vraždy, únosy a ublížení na zdraví.¹⁵² Vedle toho je třeba poukázat i na sofistikovanější ekonomickou kriminalitu, která je důsledkem ilegálnosti této činnosti a slouží zpravidla k jejímu zakrytí. Jde zejména o korupci v souvislosti s fungováním drogového trhu, např. podplacení pracovníka celní správy při dovozu OPL, skutky spočívající v legalizaci výnosů z trestné činnosti ve vztahu k výnosům z obchodu s OPL, finanční podvody.¹⁵³

Již z povahy tohoto druhu kriminality lze dovodit vysokou míru latence, oběti jsou často součástí organizovaných skupin a jsou určitým způsobem angažovány na nelegální činnosti, s tím souvisí neochota trestnou činností hlásit. Zároveň se vyznačuje sofistikovaným způsobem páchaní kriminality s využitím moderních způsobů komunikační technologie, vysokou mírou konspirace a vysokými finančními zisky pachatelů.¹⁵⁴

4.5. Trestná činnost porušující drogové zákony

Pod tento název se subsumuje široké spektrum trestné činnosti, spočívající v porušování zákazu určitých forem zacházení s OPL, jež je stanoven zákonodárcem v rámci protidrogové politiky státu. „Jedná se zejména o trestné činy postihující takové nakládání s OPL, s přípravky, které je

¹⁵¹ NOVOTNÝ, Otto, ZAPLETAL, Josef a kolektiv. *Kriminologie*. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2008. ISBN 978-80-7353-376-8, s. 369.

¹⁵² EVROPSKÉ MONITOROVACÍ CENTRUM PRO DROGY A DROGOVOU ZÁVISLOST. *Úkol drogy: Drogy a trestná činnost — složitý vztah* [online]. Lisabon: Evropské monitorovací centrum pro drogy a drogovou závislost, 2007 [cit. 10-10-2019]. ISSN 1725-8480 Dostupné z: http://www.emcdda.europa.eu/system/files/publications/470/Dif16CS_84996.pdf

¹⁵³ ROUBALOVÁ, Michaela. *Možnosti zjišťování míry a struktury sekundární drogové kriminality v podmínkách České republiky*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2019. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 978-80-7338-180-6. s. 53.

¹⁵⁴ TRÁVNÍČKOVÁ, Ivana a ZEMAN, Petr. *Možnosti trestní justice v protidrogové politice II.: (empirická část)*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2008. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 978-80-7338-072-4. s. 36.

obsahují, prekursory a jedy, jež je v rozporu s příslušnou právní úpravou, zejména zákonem o návykových látkách a zákonem o prekursorech drog.“¹⁵⁵ Tento druh kriminality bývá často souhrnně označován jako tzv. drogové trestné činy.

V českém právním řádu jsou tyto trestné činy zakotveny v TrZ zejména v hlavě VII. zvláštní části nazvané „Trestné činy obecně nebezpečné“, v Dílu 1 pojmenovaném „Trestné činy obecně ohrožující“. Jedná se o nedovolenou výrobu a jiné nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy dle § 283 TrZ, přechovávání omamné a psychotropní látky a jedu dle § 284 TrZ, nedovolené pěstování rostlin obsahujících omamnou nebo psychotropní látku dle § 285 TrZ, výrobu a držení předmětu k nedovolené výrobě omamné a psychotropní látky a jedu dle § 286 TrZ a šíření toxikomanie dle § 287 TrZ. Vedle těchto skutkových podstat je také zapotřebí zmínit trestný čin podání alkoholu dítěti dle § 204 TrZ, jehož cílem je postihovat případy porušení zákazu prodávat, podávat či poskytovat alkoholické nápoje osobě mladší 18 let, a to ve větší míře nebo opakovaně.

Pro tuto kategorii trestní činnosti není důležité zkoumat příčinnou souvislost mezi pácháním trestné činnosti a NL, jelikož tento vzájemný vztah je zde vymezen zákonodárcem. Tato trestná činnost zpravidla není návykovou látkou motivována, ani ovlivňována, avšak její podstata vychází z toho, že OPL jsou právně regulované substance a dispozice s nimi podléhá kontrole. „Drogová kriminalita, zejména nedovolený obchod s OPL, patří mezi nejzávažnější a nejrozšířenější trestnou činnost i v rámci organizovaného zločinu vůbec.“¹⁵⁶

V porovnání s předchozími skupinami drogové kriminality jsou statistické údaje týkající se drogových trestných činů nejlépe monitorovanou kategorií. Tyto údaje jsou oproti ostatním trestným činům, u nichž je zapotřebí určit, že byly spáchány kvůli užívání drog, lépe dostupné a zpracovatelné, jelikož není třeba zohledňovat motivaci k trestné činnosti ani spouštěče kriminality, ale vyplývají již přímo z jejich samotné podstaty. Díky analýze statistických údajů z resortu Ministerstva spravedlnosti ČR, statistik Policejního prezidia PČR, Národní protidrogové centrály SKPV, Probační a mediační služby, Vězeňské služby a dalších je možné

¹⁵⁵ GŘIVNA, Tomáš, SCHEINOST, Miroslav a ZOUBKOVÁ, Ivana. *Kriminologie*. 5. aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-554-5. s. 382.

¹⁵⁶ TRÁVNÍČKOVÁ, Ivana a ZEMAN, Petr. *Kriminální kariéra pachatelů drogové kriminality*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 978-80-7338-101-1. s. 102.

získat informace o počtu osob zadržených, stíhaných, obviněných a odsouzených, jakož i konkrétní podíl žen, mužů, cizinců nebo mladistvých týkající se jednotlivých trestných činů.

I přesto je zapotřebí tato data hodnotit s velkou mírou opatrnosti a považovat je za podhodnocená, jelikož je s tímto druhem kriminality spojena vysoká míra latence. Ve většině případů nedochází k oznamování protiprávního jednání tohoto druhu, jelikož není v zájmu výrobců, uživatelů, dealerů, či jiných zainteresovaných osob na toto jednání upozorňovat. Lze ji označit za tzv. kriminalitu vyhledanou¹⁵⁷, jelikož majoritní počet registrovaných skutků lze přičítat vlastní operativně pátrací činnosti orgánů činných v trestním řízení.¹⁵⁸ Při této činnosti shromažďují informace o NL, místech jejich distribuce, prodeji i výrobě, ale také informace o uživatelích NL či osobách, které se dopouštějí sekundární kriminality v souvislosti s NL.¹⁵⁹

Podle údajů ze statistik kriminality Policejního prezidia PČR bylo v roce 2019 registrováno celkem 4 819 trestných činů spadajících pod drogové trestné činy, což z celkového počtu 199 221 zjištěných trestných činů za rok 2019 představuje 2,4 % z celkové registrované kriminality. Tento podíl je v porovnání se statistickým přehledem z roku 2017 a 2018 o 0,4 % nižší. V rámci porovnání statistických údajů za poslední decennium je možné zaznamenat postupný nárůst podílu drogových trestných činů na zjištěných trestných činech, a to i přes skutečnost, že se po roce 2014 počet registrovaných skutků stabilizoval na přibližné hodnotě 5 500 ročně, až v roce 2019 je možné zaznamenat mírný pokles procentuálního podílu. Vzestupnou tendenci vykazují i údaje týkající se počtu osob odsouzených za tento druh kriminality, v roce 2010 Ministerstvo spravedlnosti registrovalo 1328 odsouzených osob, v roce 2019 počet odsouzených dosáhl 2631 osob, což odpovídá více než dvojnásobku.

¹⁵⁷ MVČR. *Zpráva o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na území České republiky v roce 2018* [online]. Praha: Ministerstvo vnitra České republiky, 2018 [cit. 01-02-2020]. s. 44. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/statistiky-kriminality-dokumenty.aspx>

¹⁵⁸ GRIVNA, Tomáš, SCHEINOST, Miroslav a ZOUBKOVÁ, Ivana. *Kriminologie*. 5. aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-554-5. s. 385.

¹⁵⁹ STRAUS, Jiří. *Kriminalistická metodika*. 2. rozšířené vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. ISBN 978-807-3801-243. s. 170.

Tabulka 6: Počet drogových trestných činů a jejich podíl na celkové registrované kriminalitě, vývoj počtu odsouzených pro tento druh trestné činnosti v letech 2010-2019

Rok	Registrované TČ	Počet registrovaných drogových TČ	Podíl drogových TČ na registr. kriminalitě (%)	Počet odsouzených za drogové TČ
2010	313 387	3 179	1,0	1328
2011	317 177	3 834	1,2	1531
2012	304 528	4 032	1,3	1628
2013	325 366	5 117	1,6	1953
2014	288 660	5 597	1,9	2105
2015	247 628	5 549	2,2	2180
2016	218 162	5 567	2,6	2373
2017	202 303	5 599	2,8	2233
2018	192 405	5 465	2,8	2353
2019	199221	4819	2,4	2631

Zdroj: Vlastní zpracování z PČR. *Statistická ročenka Policejního prezidia pro rok 2019* [online]. Praha: Policie České republiky, 2019 [cit.01-04-2020]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2019.aspx>

Statistické údaje Policejního prezidia PČR od roku 2010¹⁶⁰ vykazují, že nejvyšší podíl mezi právní kvalifikací v rámci drogových trestných činů představuje skutková podstata trestného činu nedovolené výroby a jiného nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy dle § 283 TrZ, která tvoří přibližně 80 % všech zjištěných případů drogové kriminality. Dále je čteně postihováno přechovávání omamné a psychotropní látky pro vlastní potřebu dle § 284 TrZ, jehož procentuální účast se na celkově registrované drogové kriminalitě pohybuje kolem 10-15 %. Z uvedených dat lze konstatovat, že skladba drogových trestných činů dle jednotlivých skutkových podstat se z dlouhodobého hlediska výrazně nemění.

¹⁶⁰ Toto časové rozpětí bylo stanoveno v návaznosti na vývoj trestněprávní úpravy drogových trestných činů

Tabulka 7: Počet registrovaných drogových trestných činů podle jednotlivých skutkových podstat v letech 2010-2019

Rok	§ 283	§284	§ 285	§ 286	§ 287	Celkový počet registr. drogových TČ
2010	2 516	343	145	151	24	3 179
2011	3097	375	168	163	31	3 834
2012	3261	433	193	120	25	4 032
2013	3947	689	225	163	93	5 117
2014	4414	791	204	152	36	5 597
2015	4515	696	160	153	25	5 549
2016	4509	722	159	126	48	5 567
2017	4551	671	167	156	54	5 599
2018	4 396	792	129	127	21	5 465
2019	3559	954	148	141	17	4819

§ 283 – nedovolená výroba a jiné nakládání s OPL, § 284 – přechovávání OPL pro vlastní potřebu, § 285 – nedovolené pěstování rostlin a hub obsahujících OPL pro vlastní potřebu, § 286 – výroba a držení předmětu k nedovolené výrobě OPL, § 287 – podněcování, šíření či svádění ke zneužívání návykové látky

Zdroj: Vlastní zpracování z PČR. *Statistická ročenka Policejního prezidia pro rok 2019* [online]. Praha: Policie České republiky, 2019 [cit.01-04-2020]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2019.aspx>

Tomu odpovídá i rozložení četnosti odsouzených pro jednotlivé skutkové podstaty drogové trestné činnosti, kdy v roce 2019 z celkově zaznamenaného počtu 2 631 osob, bylo 82,4 % (2169 osob) odsouzeno pro trestný čin nedovolené výroby a jiného nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy dle § 283 TrZ, dále 16,9 % (444 osob) za trestný čin přechovávání omamné a psychotropní látky pro vlastní potřebu dle § 284 TrZ. Podíl osob

odsouzených pro ostatní drogové trestné činy dle § 285, § 286 a § 287 TrZ představují v součtu 5, 2 % z celkového počtu odsouzených.¹⁶¹

Tabulka 8: Počet odsouzených za drogové trestné činy v roce 2019 dle jednotlivých skutkových podstat a jednotlivých NL

Návyková látka	§ 283	§ 284	§ 285	§ 286	§ 287	Celkový počet odsouzených
Konopné látky	930	264	42	9	6	1 194
Pervitin	1108	131	1	649	1	1239
Kokain	70	26	0	2	1	94
Heroin	35	4	0	2	0	38
Extáze	110	18	0	0	0	123
Ostatní drogy	207	56	3	14	5	265
Celkem	2169	444	45	81	12	2631

§ 283 – nedovolená výroba a jiné nakládání s OPL, § 284 – přechovávání OPL pro vlastní potřebu, § 285 – nedovolené pěstování rostlin a hub obsahujících OPL pro vlastní potřebu, § 286 – výroba a držení předmětu k nedovolené výrobě OPL, § 287 – podněcování, šíření či svádění ke zneužívání návykové látky

Zdroj: Vlastní zpracování z MRAVČÍK, Viktor, CHOMYNOVÁ, Pavla, GROHMANNOVÁ, Kateřina, JANÍKOVÁ, Barbara, ČERNÍKOVÁ, Tereza, ROUS, Zdeněk, CIBULKA Jan, FIDESOVÁ, Hana, VOPRAVIL, Jiří. *Výroční zpráva o stavu ve věcech drog v České republice v roce 2019 [online]*. Praha: Úřad vlády České republiky, 2019 [cit. 18-11-2020]. ISBN 978-80-7440-254-8. s. 140. Dostupné z https://www.drogy-info.cz/data/obj_files/33369/1076/VZdrogy2019_v02_s%20obalkou.pdf

Resortní statistiky Ministerstva spravedlnosti poskytují vedle údajů o počtu odsouzených dle jednotlivých skutkových podstat, zároveň i data o OPL, v jejichž souvislosti byla trestná činnost spáchána. Data o odsouzených dle jednotlivých druhů OPL nemusí odpovídat údajům o celkovém počtu odsouzených, z důvodu možnosti zdvojení údajů v případě, kdy je jedna osoba vedena v systému v souvislosti s více OPL nebo více trestnými činy současně.

¹⁶¹ MSČR. *InfoData – statistika a výkaznictví* [online]. Praha: Ministerstvo spravedlnosti České republiky, 2019 [cit. 16-03-2020]. Dostupné z: <https://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickych-listu.html?fbclid=IwAR1OC2m6wDy5cwZO3MVAg9iOjGmYtEJEnBo2wI952fN07xNaEkLHmjPlbHA>

Nejvyšší počet odsouzených registrujeme pro nedovolenou výrobu a jiné nakládání s pervitinem a dále pak nedovolenou výrobou a jiné nakládání s konopnými látkami. Počet odsouzených pro tyto dva trestné činy činí více než 77 % z celkového počtu odsouzených pro tento druh kriminality.

Z trestných činů porušující protialkoholovou legislativu již byl zmíněn trestný čin podle § 204 TrZ podání alkoholu dítěti. Dle statistik Policejního prezidia PČR bylo v roce 2019 zjištěno 197 skutků.¹⁶²

¹⁶² PČR. *Statistická ročenka Policejního prezidia pro rok 2019* [online]. Praha: Policie České republiky, 2019 [cit.01-04-2020]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2019.aspx>

Závěr

Předkládaná diplomová práce byla zpracována na téma „Trestná činnost související se zneužíváním návykových látek“. Korelace mezi zneužíváním NL a trestnou činností, jakožto významnými protispolečenskými jevy, je předmětem mnoha odborných diskusí. Ani na základě dostupných poznatků však není možné s určitostí konstatovat, jaký je charakter tohoto vztahu a zda užívání návykových látek přímo vede k páčání trestné činnosti. Jednoznačně je však možné dovozovat, že užívání návykových látek je významným zdrojem sociálních, zdravotních a kriminogenních rizik.

Právě s ohledem na shora uvedené byla část práce věnována charakteristice jednotlivých kategorií návykových látek a následně vybraným zástupcům z každé takové skupiny. Tato kategorizace a deskripce poukazuje na typické účinky jednotlivých návykových látek a vyjadřuje tak jejich potenciál pro ovlivňování delikventního chování jednotlivců. Ze zjištěných informací je patrné, že některé z NL, příkladem alkohol, v konzumentech podněcují agresivitu, odstraňují zábrany a oslabují schopnost předvídat a kontrolovat jejich deviantní chování. Tyto jsou typické zejména pro násilnou trestnou činnost. Jiné látky, jako např. konopí, opiáty, sedativa, naopak jedince utlumují a umírňují. Popis těchto charakteristických vlastností napomáhá zejména pochopení vzájemného vztahu mezi užíváním NL a trestnou činností páchanou v důsledku akutní intoxikace anebo v důsledku jejich dlouhodobého užívání a dále také k pochopení kauzality opatřovací trestné činnosti a užívání NL.

V souladu se zjištěnými informacemi lze za významný kriminogenní faktor pro tyto druhy trestné činnosti považovat zejména konzumaci alkoholu a NL s vysokým potenciálem pro rozvoj závislosti jako např. pervitin, nebo heroin. Při opatřovací kriminalitě pak významný motiv představuje bažení, tedy tzv. craving po návykové látce, které úzce souvisí se závislostí na NL a také finanční náročností obstarávání těchto látek.

Zásadní problém, na který autorka při zpracování tématu narazila, představuje skutečnost, že oproti trestné činnosti porušující drogovou legislativu, která je zjistitelná z běžných statistik kriminality, přesné údaje o kriminalitě, která souvisí se zneužíváním NL, absentují, jelikož nejsou systematicky sledovány v žádném evidenčním systému.

Počet trestných činů porušující drogovou legislativu se v posledních 7 letech stabilizoval v rozmezí od 4800 do 5600 registrovaných trestných činů, což představuje 1,5 % až 3 % z celkově registrované kriminality. Nejvyšší počet odsouzených za primární drogovou kriminalitu registrujeme v souvislosti s pervitinem a konopnými látkami.

Podstatný zdroj relevantních informací pro určení další trestné činnosti související se zneužíváním NL, představují zejména dostupná statistická data orgánů činných v trestním řízení. Na úrovni Policie ČR jsou výchozími statistiky Policie ČR, zejména z Evidenčního systému statistik kriminality, ve kterém dochází k evidenci dat za pomoci Formuláře o trestném činu a Formuláře o známém pachateli. Na úrovni soudů a vězeňství jsou relevantním zdrojem statistiky soudů, které zpracovává Ministerstvo spravedlnosti. Sběr dat na této úrovni probíhá pomocí Statistického listu trestního pro soudy. Je třeba konstatovat, že i uvedená data je třeba vnímat jako značně podhodnocená, a to zejména z důvodu vysoké latence doprovázející tuto problematiku.

Dosud realizované odhady a studie zabývající se drogovou kriminalitou naznačují výrazně vyšší podíl tohoto druhu trestných činů na celkovém objemu registrované kriminality v České republice. Z tohoto důvodu autorka přistoupila k vlastní komparaci dat.

Mezi významné skutečnosti vyplývající z analyzovaných údajů patří zjištění, že procentuální účast trestných činů páchaných pod vlivem NL na celkovém počtu objasněné kriminality je v posledních letech relativně konstantní a pohybuje se v rozmezí od 14,1 % do 17,6 %. Z vybraných ekonomicky motivovaných trestných činů, které představují přibližně 60 % ze všech zjištěných trestných činů, je pak dle retrospektivních expertních odhadů Národní

protidrogové centrály a Národního monitorovacího střediska možné přičítat uživatelům NL přibližně 25 % z celkově objasněné trestné činnosti.

Lze však předpokládat reálně vyšší procentuální účast, zejména pokud zohledníme odhad počtu problémových uživatelů drog, který je každoročně prováděn na základě průzkumů provedených multiaplikační metodou v souvislosti s klienty nízkoprahových center v rámci krajů, kdy jen počet problémových uživatelů pervitinu a opioidů byl v roce 2018 odhadnut na 43 700 uživatelů. Průměrný středněrozpočtový uživatel drog, typicky uživatel pervitinu, utratí ze návykové látky denně 500 až 1000 Kč, tedy 15 000 až 30 000 Kč měsíčně. Tedy jen náklady na obstarávání NL odhadovaného počtu problémových uživatelů pervitinu a opioidů se pohybují v řádech 600 mil. až 1 mld. měsíčně, tedy 6,5 až 12,5 mld. ročně. Pokud tuto částku porovnáme odhadovaným počtem zjištěných ekonomicky motivovaných trestných činů spáchanými uživateli NL, který představuje přibližně 43 000 trestných činů, s tím, že tato hodnota se netýká pouze uživatelů pervitinu a jiných opioidů, je zřejmé, že tato čísla jsou v hrubém nepoměru, a to zejména s ohledem na to, že velká část trestné činnosti směřující k opatření finančních prostředků na NL spočívá v bagatelní majetkové trestné činnosti jako např. krádeže v obchodech, kapesní krádeže apod.

Analýza údajů relevantních složek systému trestní justice neslouží jen k evidenci stavu a vývoje tohoto jevu, ale předpokládá se její zásadní význam pro tvorbu strategií protidrogové politiky. Jen na základě údajů pojímajících fenomén drogové kriminality v celé jeho šíři je možné formulovat a aplikovat efektivní opatření s cílem snižovat trestnou činnosti související se zneužíváním návykových látek, tvořit strategie a rozvojové programy a stanovit postupy pro výzkum a pro rozšiřování nabídky služeb bojujících proti NL. Lze tedy konstatovat, že absence relevantních dat brání efektivnímu boji proti drogové kriminalitě, nejen na území samotné České republiky, ale taktéž celosvětově.

Seznam zkratek

apod.	a podobně
atd.	a tak dále
CBC	kanabichromen
CBD	kanabidiol
CBN	kanabinol
č.	číslo
EMCDDA	Evropské monitorovací centrum pro drogy a drogovou závislost
ESSK	Evidenční statistický systém kriminality
EU	Evropská unie
Kč	korun českých
LZPS	zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod
ml	mililitr
mld	miliarda
např.	například
NL	návyková látka
NS	Nejvyšší soud České republiky
OPL	omamné či psychotropní látky
OSN	Organizace spojených národů
sp. zn.	spisová značka
SKPV	služba kriminální policie a vyšetřování
SÚKL	Státní ústav pro kontrolu léčiv
TrZ	zákon č. 40/2009 Sb. trestní zákoník
THC	tetrahydrokanabinol
ÚS	Ústavní soud
WHO	Světová zdravotnická organizace (World Health Organization)

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1: Typická rizika některých návykových látek	39
Tabulka 2: Prokazatelnost některých návykových látek běžným toxikologickým vyšetřením. ...	47
Tabulka 3: Ceny OPL v roce 2018 v Kč	52
Tabulka 4: Počty vybraných trestných činů spáchaných uživateli NL v r. 2017	54
Tabulka 5: Spáchání krádeže nebo jiného trestného činu za účelem pořízení prostředků na NL v letech 2014, 2016, 2018, v %	55
Tabulka 6: Počet drogových trestných činů a jejich podíl na celkové registrované kriminalitě, vývoj počtu odsouzených pro tento druh trestné činnosti v letech 2009-2018	59
Tabulka 7: Počet registrovaných drogových trestných činů podle jednotlivých skutkových podstat v letech 2010-2018	60
Tabulka 8: Počet odsouzených za drogové trestné činy v roce 2018 dle jednotlivých skutkových podstat a jednotlivých NL	61

Seznam použitých zdrojů

Seznam použité literatury

- BLAŽEJOVSKÝ, Marek. Osobnost pachatele jednajícího pod vlivem návykové látky s akcentem na řízení motorového vozidla pod vlivem návykové látky. *Bulletin Národní protidrogové centrály*. Praha: Policie České republiky, 2013(1), ISSN 1211-8834.
- BORNÍK, Miroslav. *Drogy: co bychom o nich měli vědět*. 1.vyd. Praha: MV, 2001. ISBN 80-85821-98-2.
- BLATNÍKOVÁ, Šárka, FARIDOVÁ Petra, ZEMAN Petr. *Násilná sexuální kriminalita - téma pro experty i veřejnost*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2014. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 978-80-7338-143-1.
- DRAŠTÍK, Antonín a kol. *Trestní zákoník: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7478-790-4
- FIŠAR, Zdeněk. Kanabinoidy a duševní poruchy. *Česká a slovenská psychiatrie*. Praha: Česká lékařská společnost J. E. Purkyně, 2008(6), 297-307. ISSN 1212-0383.
- GABRHELÍKOVÁ, Pavlína. Primární a sekundární drogová kriminalita – dostačující koncept pro práci s pachateli trestné činnosti související s drogami? In: Sanamin. *Kriminalita a drogy*. Praha: Sanamin, 2012. ISBN 978-80-904536-4-7.
- GOLDSTEIN, Paul J. The drugs/violence nexus: A tripartite conceptual framework. *Journal of drug issues*. Tallahassee: SAGE Publications, 1985.
- GŘIVNA, Tomáš, SCHEINOST, Miroslav a ZOUBKOVÁ, Ivana. *Kriminologie*. 5. aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-554-5.
- HERCOG, Aleš. Drogy a kriminalita pohledem terénních programů. In: Sanamin. *Kriminalita a drogy*. Praha: Sanamin, 2012. ISBN 978-80-904536-4-7.
- HRACHOVEC, Miroslav a KUCHAR, Martin. Červený fosfor – klíčová substance pro výrobu metamfetaminu. *Bulletin Národní protidrogové centrály*. Praha: Policie ČR, 2015(3), 18. ISSN 1211-8834.
- CHMELÍK, Jan a kolektiv. *Drogová kriminalita*. Praha: Policie ČR, Úřad vyšetřování pro ČR, 1999. Ministerstvo vnitra ČR-odbor personální práce a vzdělávání.
- CHMELÍK, Jan, Simona STOČESOVÁ a František NOVOTNÝ. *Trestní právo hmotné: obecná část*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2016. Právníké učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-583-8.
- JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 6. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges. Student (Leges). 2017. ISBN 978-80-7502-236-3.
- JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 4. vydání. Praha: Linde, 2013.

- JURÁKOVÁ, Iveta. Trestněprávní postih toxikomanů. Brno: Masarykova univerzita, 1999. ISBN 80-210-2234-5.
- KALINA, Kamil. *Základy klinické adiktologie*. Praha: Grada, 2008. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-1411-0. s. 133. ISBN 80-7251-224-2.
- KALINA, Kamil. *Mezioborový glosář pojmů z oblasti drog a drogových závislostí*. Praha: FILIA NOVA, 2001. ISBN 80-238-8014-4.
- KALINA, Kamil. *Klinická adiktologie*. Praha: Grada Publishing, 2015. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-4331-8.
- KRATOCHVÍL, Vladimír a kol. Trestní právo hmotné: obecná část. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Beckovy právní učebnice. ISBN 978-80-7179-082-2.
- LÜLLMANN, Heinz, MOHR, Klaus a WEHLING, Martin. *Farmakologie a toxikologie*. 2. české vydání. Praha: Grada, 2004. ISBN 80-247-0836-1.
- MRAVČÍK, Viktor, GROHMANNOVÁ, Kateřina, ŠTEFUNKOVÁ, Michaela, BĚLÁČKOVÁ, Vendula a ZÁBRANSKÝ, Tomáš. Omamné a psychotropní látky jsou když... – návrh legislativní definice omamných a psychotropních látek v ČR. *Trestněprávní revue*. 2016(5), 111–116. ISSN 1213-5313.
- NEŠPOR, Karel. *Návyková rizika a kriminalita* [online]. Bohnice: Psychiatrická léčebna Bohnice, oddělení závislostí-muži, 2011 [cit. 20-05-2020].
- NOVOTNÝ, Oto a ZAPLETAL, Josef. *Kriminologie*. Praha: Eurolex Bohemia, 2001. ISBN 80-86432-08-4.
- NOVOTNÝ, Otto, ZAPLETAL, Josef a kolektiv. *Kriminologie*. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2008. ISBN 978-80-7353-376-8, s.
- NOŽINA, Miroslav. *Svět drog v Čechách*. Praha: KLP-Koniasch Latin Press, 1997. ISBN 80-85917-36-X.
- PEŠEK, Roman, VESELÁ VONDRÁŠKOVÁ, Andrea a VESELÝ, Ondřej. *Drogová závislost, aneb, Rychlý běh po krátké trati: poradenská příručka pro děti, dospívající a jejich rodiče*. Písek: Arkáda - sociálně psychologické centrum, 2007. ISBN 9788023994056.
- PRESL, Jiří. *Drogová závislost: může být ohroženo i vaše dítě?*. 2. rozšíření vydání. Praha: Maxdorf, 1995. Medica. ISBN 80-85800-25-X.
- PRESL, Jiří. *Drogy, poznej svého nepřítele*. 1. vydání. Praha: MEDEA KULTUR, s.r.o., 2004.
- PROKEŠ, Jaroslav. *Základy toxikologie: Obecná toxikologie a ekotoxikologie*. Praha: Galén, 2005. ISBN 80-7262-301-X.

- PŘECECHTĚL, Petr. *Sekundární drogová kriminalita – co o ní víme, respektive co o ní můžeme vědět?* Příspěvek na konferenci I. Kriminologické dny na Policejní akademie České republiky v Praze konané ve dnech 30. – 31. ledna 2013.
- RISCHARD, Jean-Fraçois. *High non: Twenty global problems, twenty years to solve them*. New York: Basic Books, 2002. ISBN-13: 9780465004416.
- ROUBALOVÁ, Michaela. *Možnosti zjišťování míry a struktury sekundární drogové kriminality v podmínkách České republiky*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2019. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 978-80-7338-180-6.
- SEDDON, Toby. Explaining the drug-crime link: theoretical, policy and research issues. *Journal of Social Policy*. Edinburgh, 2000 (1).
- SOTOLÁŘ, Alexander a kolektiv. *Trestná činnost související se zneužíváním drog a formy jejího řešení: Právní aspekty trestního postihu drogové kriminality, lékařský přístup ke zneužívání drog a možnosti resocializace uživatelů drog*. Praha: Institut vzdělávání Ministerstva spravedlnosti České republiky. *Příručky ministerstva spravedlnosti České republiky*, 2002, sv. 65.
- STRAUS, Jiří. *Kriminalistická metodika*. 2. rozšířené vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. ISBN 978-807-3801-243.
- ŠAMÁNEK, Milan a URBANOVÁ, Zuzana. *Víno na zdraví*. 1. vydání. Praha: Agentura Lucie, 2010. ISBN 97880-87138-17-5.
- ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2012. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-428-5.
- ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní právo hmotné*. 8., přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-358-7.
- ŠEJVL, Jaroslav. *Právo v oblasti návykových látek*. *Bulletin Národní protidrogové centrály*. Praha: Policie České republiky, 2015, 2015(33). ISSN 1211-8834.
- ŠTABLOVÁ, Renata a BREJCHA, Břetislav. *Návykové látky a současnost*. Praha: Vydavatelství PA ČR, 2006.
- ŠTEFUNKOVÁ, Michaela. *Drogy a kriminalita – jaký je mezi nimi vztah?* *Adiktologie*. Praha: Klinika adiktologie 1. LF UK a VFN v Praze, 2011(3). ISSN 1213-3841.
- ŠTEFUNKOVÁ, Michaela, VOPRAVIL, Jan, BĚLÁČKOVÁ, Vendula a ZÁBRANSKÝ, Tomáš. *Drogová a alkoholová kriminalita v České republice v roce 2007*. *Adiktologie*. Praha: Klinika adiktologie 1. LF UK a VFN v Praze, 2013, 13(3-4), 215-226. ISSN 1213-3841.
- TRÁVNÍČKOVÁ, Iveta a ZEMAN, Pavel. *Kriminální kariéra pachatelů drogové kriminality*. 1. vydání. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010. ISBN 978-80-7338-101-1.

- TRÁVNÍČKOVÁ, Ivana a ZEMAN, Petr. *Možnosti trestní justice v protidrogové politice II.: (empirická část)*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2008. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 978-80-7338-072-4.
- Úřad vlády ČR. *Protidrogový akční plán EU na období 2005 až 2008*. 1. vyd. Praha: Úřad vlády České republiky, 2005. ISBN 80-86734-57-9.
- VALÍČEK, Pavel. *Rostlinné omamné drogy*. Benešov: Start, 2000. ISBN 80-86231-09-7.
- VÁLKOVÁ, Helena a KUČTA, Josef. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2012. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 978-80-7400-429-2.
- VANTUCH, P. *Trestní zákoník s komentářem: komentář k zákonu č. 40/2009 Sb., ve znění pozdějších předpisů: informace z judikatury: k 1.8.2011*. 1. vydání Olomouc: ANAG, 2011
- ZÁŠKODNÁ, Helena. *Závislost na drogách*. Ostrava: Ostravská univerzita, Filozofická fakulta, 2004. ISBN 80-7042-689-6.
- ZEMAN, Petr, ROUBALOVÁ, Michaela a TRÁVNÍČKOVÁ, Ivana. *Drogová kriminalita a trestní zákoník*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2015. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 978-80-7338-151-6.
- ŽATECKÁ, E. *Trestní právo hmotné a procesní – zvláštní část: multimediální učební text*. 1. vydání Brno: Masarykova univerzita, právnická fakulta, 2014. Edice Učebnice Právnické fakulty MU, sv. č. 514.

Seznam použitých internetových zdrojů

- ABZ SLOVNÍK CIZÍCH SLOV. Pojem kompulzivní. [Scs.abz.cz](https://slovnik-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/kompulzivni) [online]. Praha: Slovník cizích slov Abz.cz, 2019 [cit. 2019-10-02]. Dostupné z: <https://slovnik-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/kompulzivni>
- ČSÚ. *Spotřeba alkoholických nápojů na 1 obyvatele v České republice* [online]. Praha: Český statistický úřad, 2020 [cit. 17-10-2020]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/graf-spotreba-alkoholickych-napoju-na-1-obyvatele-v-ceske-republice>.
- EVROPSKÉ MONITOROVACÍ CENTRUM PRO DROGY A DROGOVOU ZÁVISLOST. *Úkol drogy: Drogy a trestná činnost — složitý vztah* [online]. Lisabon: Evropské monitorovací centrum pro drogy a drogovou závislost, 2007 [cit. 23-4-2019]. ISSN 1725-8480 Dostupné z: http://www.emcdda.europa.eu/system/files/publications/470/Dif16CS_84996.pdf
- EVROPSKÉ MONITOROVACÍ CENTRUM PRO DROGY A DROGOVOU ZÁVISLOST. *EMCDDA, Váš referenční bod v otázkách drog v Evropě* [online]. Lisabon: Evropské monitorovací centrum pro drogy a drogovou závislost, 2019 [cit. 4-5-2019]. Dostupné z: <http://www.emcdda.europa.eu/about-CS>

- ÚSTAV ZDRAVOTNICKÝCH INFORMACÍ A STATISTIKY ČR. *Mezinárodní statistická klasifikace nemocí a přidružených zdravotních problémů*. [online]. Praha [cit. 30-4-2020]. Dostupné z: <https://old.uzis.cz/cz/mkn/index.html>
- MRAVČÍK, Viktor, CHOMYNOVÁ, Pavla, GROHMANNOVÁ, Kateřina, JANÍKOVÁ, Barbara, ČERNÍKOVÁ, Tereza, ROUS, Zdeněk, TION LEŠTINOVÁ, Zuzana, KIŠŠOVÁ, Lucia, NECHANSKÁ, Blanka, VLACH, Tomáš, FIDESOVÁ, Hana, VOPRAVIL, Jiří. *Výroční zpráva o stavu ve věcech drog v České republice v roce 2017* [online]. Praha: Úřad vlády České republiky, 2017. [cit.10-11-2019]. ISBN 978-80-7440-219-7., dostupné z:
https://www.drogy-info.cz/data/obj_files/32962/837/VZdrogy2017_web181207.pdf
- MRAVČÍK, Viktor, CHOMYNOVÁ, Pavla, GROHMANNOVÁ, Kateřina, JANÍKOVÁ, Barbara, ČERNÍKOVÁ, Tereza, ROUS, Zdeněk, TION LEŠTINOVÁ, Zuzana, NECHANSKÁ, Blanka, VLACH, Tomáš, FIDESOVÁ, Hana, VOPRAVIL, Jiří. *Výroční zpráva o stavu ve věcech drog v České republice v roce 2018* [online]. Praha: Úřad vlády České republiky, 2018 [cit. 18-11-2019]. ISBN 978-80-7440-237-1. Dostupné z https://www.drogy-info.cz/data/obj_files/33122/871/VZdrogy2018_web%202020-01-13_V02.pdf
- MRAVČÍK, Viktor, CHOMYNOVÁ, Pavla, GROHMANNOVÁ, Kateřina, JANÍKOVÁ, Barbara, ČERNÍKOVÁ, Tereza, ROUS, Zdeněk, CIBULKA Jan, FIDESOVÁ, Hana, VOPRAVIL, Jiří. *Výroční zpráva o stavu ve věcech drog v České republice v roce 2019* [online]. Praha: Úřad vlády České republiky, 2019 [cit. 18-11-2020]. ISBN 978-80-7440-254-8. Dostupné z:
https://www.drogy-info.cz/data/obj_files/33369/1076/VZdrogy2019_v02_s%20obalkou.pdf
- MSČR. *InfoData – statistika a výkaznictví* [online]. Praha: Ministerstvo spravedlnosti České republiky, 2019 [cit. 16-03-2020]. Dostupné z: <https://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickych-listu.html?fbclid=IwAR1OC2m6wDy5cwZO3MVAg9iOjGmYtEJEnBo2wI952fN07xNaEkLHmjPlbHA>
- MVČR. *Zpráva o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na území České republiky v roce 2018* [online]. Praha: Ministerstvo vnitra České republiky, 2018 [cit. 01-02-2020]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/statistiky-kriminality-dokumenty.aspx>
- NMS. *Zaostřeno na drogy: Změny v postihu (nejen) drogové kriminality* [online]. Praha: Národní monitorovací středisko pro drogy a drogové závislosti při Úřadu vlády ČR, 2014 [cit. 12-2-2020]. ISSN 1214-1089. Dostupné z: https://www.drogy-info.cz/data/obj_files/4584/564/Zaostreno_na_drogy_201001_trestni_zakonik.pdf?fbclid=IwAR1E7FszYgcx37jcQJ2VUDHa98HYOUF_915-bvPoQt63XzJmJpp33vXJP8
- NMS. *Výroční zpráva strana o stavu ve věcech drog v České republice v roce 2017* [online]. Praha: Národní monitorovací středisko pro drogy a závislosti, 2017 [cit. 16-05-2020].
- NEJVYŠŠÍ SOUD. *Trestní kolegium Nejvyššího soudu zaujalo stanovisko k trestní odpovědnosti řidiče motorového vozidla ovlivněného jinou návykovou látkou než alkoholem*. tisková zpráva z 22. 10. 2020[online]. Nejvyšší soud 2020.[cit.25.11.2020]. Dostupné z: https://www.nsoud.cz/Judikatura/ns_web.nsf/0/986DCE860751D5F8C1258609001EA D7A?openDocument

- PČR. *Statistická ročenka Policejního prezidia pro rok 2018* [online]. Praha: Policie České republiky, 2018 [cit. 05-06-2019]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2018.aspx?fbclid=IwAR13X0aOjnKNKJZfW-gbNeXXtqv7b7NIYULKgyi91A6VsvJK47pvbUNhQ>
- PŘECECHTĚL, Petr, ZOUBKOVÁ, Ivana a NAJMAN, Tomáš. Poznatky z výzkumu sekundární drogové kriminality. In: *Kriminologické dny 2018. Sborník z VI. ročníku mezinárodní konference* [online]. Olomouc: Iuridicum Olomoucense, o.p.s., 2018. ISBN 978-80-88266-24-2. [cit. 23-4-2019]. Dostupné z: <http://www.czkrim.cz/cs/soubory-ke-stazeni/sbornik-z-konference-vi-kriminologicke-dny-2018>.
- ROUBALOVÁ, Michaela a kol. *Možnosti zjišťování míry a struktury sekundární drogové kriminality v podmínkách České republiky* [online]. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2019. Dostupné z: <http://www.ok.cz/iksp/docs/455.pdf>
- STÁTNÍ ÚSTAV PRO KONTROLU LÉČIV. *Tisková zpráva ze dne 3. 4. 2009: Léčivé přípravky s obsahem pseudoefedrinu přechází do nové kategorie výdeje léčiv „bez lékařského předpisu s omezením“* [online]. Praha SÚKL, 2009 [cit.15-5-2019]. Dostupné z: <http://www.sukl.cz/sukl/tiskova-zprava-zedne-23-3-2009-1?highlightWords=pseudoefedrin>
- STEVENS, Alex., TRACE, Mike., BEWLEY-TAYLOR, Dave. *Reducing Drug Related Crime: an overview of the global evidence*. In: The Beckley Foundation Drug Policy Programme. *Reducing Drug Related Crime: An Overview of the Global Evidence* [online]. Oxford: THE BECKLEY FOUNDATION, 2005, [cit. 06-01-2020]. Dostupné z: https://beckleyfoundation.org/wp-content/uploads/2016/04/BF_Report_05.pdf
- ŠEJVL, Jaroslav. *Těkavé látky- Účinky, užívání a uživatelé* [online]. Praha: Centrum adiktologie [cit.17-8-2019]. Dostupné z: <https://www.adiktologie.cz/file/427/tekave-latky-ucinky-uzivani-a-uzivatele.pdf>
- VICHEREK, Roman. *Množství větší než malé, aneb kolik je možné držet omamných a psychotropních látek* [online]. Epravo.cz, 21. července 2014 [cit. 30. 10.2020]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/mnozstvi-vetsi-nez-male-aneb-kolik-je-mozne-drzet-omamnych-a-psychotropnich-latek-pro-vlastni-potrebu-94705.html>.
- WHO. *Lexicon of Alcohol and Drug Terms* [online]. Ženeva: World Health Organization, 2019 [cit. 1.12.2019]. Dostupné z: https://www.who.int/substance_abuse/terminology/who_lexicon/en/

Seznam použitých právních předpisů

- Zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod
- Zákon č. 272/2013 Sb., zákon o prekursorech drog
- Zákon č. 65/2017 Sb., ochraně zdraví před škodlivými účinky návykových látek, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 378/2007 Sb., o léčivech
- Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky
- Zákon č. 251/2016 Sb., o některých přestupcích

- Zákon č. 361/2000 Sb., o provozu na pozemních komunikacích
- Zákon č. 104/2013 Sb., o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních
- Zákon č. 272/2013 Sb., o prekursorech drog, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 65/2017 Sb., o ochraně zdraví před škodlivými účinky návykových látek, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 379/2005 Sb., o opatřeních k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami a o změně souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů (tabákový zákon)
- Zákon č. 167/1998 Sb., o návykových látkách a o změně některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů
- Nařízení vlády č. 41/2014 Sb., o stanovení jiných návykových látek a jejich limitních hodnot, při jejichž dosažení v krevním vzorku řidiče se řidič považuje za ovlivněného takovou návykovou látkou
- Nařízení vlády č. 467/2009 Sb., kterým se pro účely trestního zákoníku stanoví, co se považuje za jedy a jaké je množství větší než malé u omamných a psychotropních látek, přípravků je obsahujících a jedů
- Nařízení vlády č. 455/2009 Sb., jímž se pro účely trestního zákoníku stanoví, které rostliny nebo houby se považují za rostliny nebo houby obsahující omamnou nebo psychotropní látku a jaké je jejich množství větší než malé
- Nařízení vlády č. 463/2013 Sb., o seznamech návykových látek
- Nařízení vlády č. 455/2009 Sb., kterým se pro účely trestního zákoníku stanoví, které rostliny nebo houby se považují za rostliny a houby obsahující omamnou nebo psychotropní látku a jaké je jejich množství větší než malé ve smyslu trestního zákoníku
- Nařízení vlády č. 41/2014 Sb., o stanovení jiných návykových látek a jejich limitních hodnot, při jejichž dosažení v krevním vzorku řidiče se řidič považuje za ovlivněného takovou návykovou látkou
- Vyhláška č. 243/2009 Sb., kterou se stanoví seznam osob s uvedením jejich pracovišť, pro jejichž činnost se nevyžaduje povolení k zacházení s NL a přípravky je obsahujícími
- Vyhláška č. 123/2006 Sb. o evidenci a dokumentaci návykových látek a přípravků
- Vyhláška č. 53/2014 Sb. o tiskopisech formulářů podle zákona o návykových látkách.
- Vyhláška Ministerstva zdravotnictví č. 221/2013 Sb., kterou se stanovují podmínky pro předepisování, přípravu, výdej a používání individuálně připravovaných léčivých přípravků s obsahem konopí pro léčebné použití
- Vyhláška Ministerstva zahraničí č. 47/1965 Sb., o Jednotné úmluvě o omamných látkách
- Vyhláška č. 236/2015 Sb., o stanovení podmínek pro předepisování, přípravu, distribuci, výdej a používání individuálně připravovaných léčivých přípravků s obsahem konopí pro léčebné použití
- Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 6/1989 Sb.

- Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 458/1991 Sb.
- Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 462/1991 Sb.
- Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 273/2004, o prekursorech drog
- Nařízení Rady (ES) č. 111/2005 o pravidlech pro sledování přípravků, které tyto látky obsahují
- Nařízení EU č. 1258/2013, kterým se mění nařízení (ES) č. 273/2004 o prekursorech drog
- Nařízení Rady (ES) č. 111/2005, kterým se stanoví pravidla pro sledování obchodu s prekursory drog mezi Společenstvím a třetími zeměmi
- Nařízení Komise (ES) č. 1277/2005, kterým se stanoví prováděcí pravidla k nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 273/2004 o prekursorech drog a k nařízení Rady (ES) č. 111/2005, kterým se stanoví pravidla pro sledování obchodu s prekursory drog mezi Společenstvím a třetími zeměmi.
- Jednotná úmluva o omamných látkách z roku 1961 ve znění Protokolu o změnách Jednotné úmluvy o omamných látkách z roku 1972
- Úmluva o psychotropních látkách z roku 1971
- Úmluva OSN proti nedovolenému obchodu s omamnými látkami a psychotropními látkami z roku 1988

Seznam použité judikatury

- Nález Ústavního soudu byl publikován ve Sbírce zákonů ČR dne 23. srpna 2013 pod č. 259/2013 Sb.
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 29. června 2005 sp. zn. 3 Tdo 705/2005
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 29. dubna 2009 sp. zn. 3 Tdo 392/2009.
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 9. listopadu 2011 sp. zn. 8 Tdo 1363/2011
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 12. května 2010 sp. zn. 8 Tdo 449/2010
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 22. srpna 2007 sp. zn. 5 Tdo 874/2007
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. února 2013 sp. zn. 1003/2012

Seznam ostatních zdrojů

- Mezinárodní statistická klasifikace nemocí a přidružených zdravotních problémů: MKN-10: desátá revize: aktualizovaná druhá verze k 1. 1. 2009. 2., aktualizované vydání. Praha: Bomton Agency, 2008.
- Pokyn obecné povahy nejvyššího státního zástupce (nejvyšší státní zástupkyně) č. 6/2000
- Pokyn obecné povahy nejvyššího státního zástupce (nejvyšší státní zástupkyně) č. 2/2006

- Pokyn obecné povahy nejvyššího státního zástupce (nejvyšší státní zástupkyně) č. 1/2008
- Pokyn policejního prezidenta č. 39/1998,
- Pokyn policejního prezidenta č. 64/2001
- Pokyn policejního prezidenta č. 102/2003
- Pokyn policejního prezidenta č. 86/2006

Abstrakt

Tato práce se zabývá problematikou zneužívání návykových látek a kriminalitou s tímto patologickým jevem spojenou. Závislost na návykových látkách a jejich zneužívání lze považovat za významný kriminogenní faktor, který je častou příčinou dopravních nehod, domácího násilí, snížené sebekontroly, zvýšené agresivity a dalších jednání s kriminalitou korelujících. Trestná činnost, související s výrobou, distribucí a užíváním návykových látek zahrnuje širokou škálu protiprávních jednání, a to od bagatelních deliktů, které hraničí s přestupky až po různorodé aktivity mezinárodního organizovaného zločinu a lze ji označovat za problematiku s globálním charakterem.

Práce propojuje problematiku trestné činnosti související se zneužíváním návykových látek se základními poznatky o omamných a psychotropních látkách a jejich účincích na jednotlivce, spolu s jejich potenciálem na ovlivňování deliktního chování uživatelů návykových látek. Zároveň se tato práce zabývá teoretickým vymezením tohoto druhu kriminality a snahou o kvantifikaci tohoto jevu.

Práce je systematizována do čtyř částí. Úvodní kapitola je zaměřená na výklad pojmů souvisejících se zneužíváním návykových látek, který je nezbytný pro komplexní pochopení dané problematiky. V návaznosti na to je druhá kapitola věnována základní charakteristice omamných a psychotropních látek, zejména z důvodu rozlišných účinků jednotlivých látek, a tedy i jejich vlivu na páchání kriminality a deskripci typických zástupců jednotlivých skupin návykových látek. Třetí kapitola pojednává o pramenech právní úpravy návykových látek se zaměřením na mezinárodní protidrogové úmluvy OSN a aktuální vnitrostátní právní předpisy. Meritem práce je poslední kapitola, jež obsahuje snahu o souhrn a kvantifikaci trestné činnosti související se zneužíváním návykových látek napříč trestněprávním systémem.

Klíčová slova:

zneužívání návykových látek, drogové trestné činy, omamné a psychotropní látky

Abstract

This thesis deals with the issue of substance abuse and criminality associated with this pathological phenomenon. Addiction and substance abuse can be considered a significant criminogenic factor, which is a common cause of traffic accidents, domestic violence, reduced self-control, increased aggression and other crime-related behaviors. Criminality related to the production, distribution and use of addictive substances covers a wide range of offenses, from trivial offenses bordering on offenses to the diverse activities of international organized crime, which can be considered a global issue.

Subject matter of this thesis is to link this stated issue with fundamental knowledge about narcotic and psychotropic substances and its effects on individuals, along with their potential influence on the delinquent behavior of drug users, while providing a theoretical definition of crimes related to substance abuse and an effort to quantify this phenomenon.

This thesis is divided into four parts. The introductory chapter focuses on interpreting concepts related to substance abuse, which is necessary for a comprehensive understanding of the stated issue.

As a follow up to this, the second chapter deals with narcotic and psychotropic substances' fundamental characteristics, primarily due to the different effects of individual substances and their impact on criminality.

The third chapter concerns with the sources of legislation on addictive substances, focusing on the UN international drug conventions and current national legislation. The merit of this thesis is the last chapter, which contains an effort to summarize and quantify criminality related to substance abuse across the criminal justice system.

Key words:

substance abuse, drug offenses, narcotic and psychotropic substances